

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku

Obserwatorium Integracji Społecznej

Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr XXIV/288/12
Sejmiku Województwa Podlaskiego
z dnia 21 grudnia 2012 r.

„Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej na lata 2010–2018” – raport z monitoringu za okres 2010 - 2011

Białystok 2012

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

SPIS TREŚCI		
Wstęp.....		3
Rozdział 1.	Założenia metodologiczne monitoringu strategii.....	4
Rozdział 2.	Wdrażanie strategii w poszczególnych obszarach.....	5
2.1	Zaspokajanie potrzeb rodzin podlaskich.....	5
2.2	Wypełnianie funkcji rodzin (rodziny z osobami zależnymi, bezpieczeństwo).....	10
2.3	Profilaktyka oraz oferta leczenia w systemie ochrony zdrowia.....	21
2.4	Wzrost zatrudnienia i mobilności zawodowej.....	27
2.5	Efektywna pomoc społeczna	32
2.6	Kapitał społeczny.....	45
Wnioski.....		53
Rekomendacje.....		57
Zakończenie.....		60
Spis tabel/wykresów/rysunków.....		62

WSTĘP

Realizacja polityki społecznej, przejawiająca się w postępie społecznym oraz dążeniu do zaspokajania potrzeb mieszkańców jest podstawowym zadaniem samorządu województwa. Zmieniająca się rzeczywistość oraz występowanie licznych problemów w sferze społecznej decyduje o tym, że instytucje działające w przestrzeni lokalnej stoją przed koniecznością długofalowego podejścia do ich rozwiązywania. Podstawowymi dokumentami planistycznymi są gminne, powiatowe oraz wojewódzkie strategie polityki społecznej, których głównym założeniem jest doprowadzenie do rozwiązywania newralgicznych problemów społecznych na określonym terenie. Strategia stanowi scenariusz rozwoju w określonej dziedzinie dla danej jednostki terytorialnej. Ponadto jest ona koncepcją przyszłości, zbiorem celów i zadań oraz głównych przedsięwzięć organizacyjnych. Zadaniem Strategii jest dostarczenie podstaw do racjonalnego działania. Należy ona do najważniejszych dokumentów w funkcjonowaniu jednostek samorządu terytorialnego, wskazując strategiczne kierunki ich rozwoju na najbliższe lata.

Wdrażanie zapisów Strategii odbywa się poprzez podejmowanie szeregu skoordynowanych działań i przedsięwzięć. Aby realizacja polityki społecznej była efektywna niezbędny jest ciągły oraz systematyczny monitoring zjawisk i problemów nazwanych w strategii jako najpilniejsze do rozwiązania. Dla efektywnego zarządzania wdrażaniem Strategii potrzebny jest ciągły i rutynowy proces wymagający: zbierania, analizy, oceny oraz raportowania wyników w ściśle określonych przedziałach czasowych. Monitoring pozwala śledzić jak kształtują się aktualne postępy w realizacji Strategii, tudzież czy zakładane rezultaty są osiąganе zgodnie z harmonogramem. Niniejszy raport dotyczy monitoringu „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej w Województwie Podlaskim na lata 2010-2018” za okres 2010-2011.

ROZDZIAŁ 1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE MONITORINGU STRATEGII

„Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej na lata 2010–2018” została opracowana w 2010 roku przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku przy konsultacji zespołu specjalistów podejmujących działania w zakresie pomocy społecznej, osób niepełnosprawnych i starszych, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa, rynku pracy, edukacji, budownictwa oraz kultury i sportu.

Dokument Strategii identyfikuje główne problemy społeczne województwa podlaskiego w podziale na sześć obszarów, które uznano za priorytetowe dla sfery polityki społecznej, tj.:

- 1) *Zaspokajanie potrzeb rodzin podlaskich*
- 2) *Wypełnianie funkcji rodzin*
- 3) *Profilaktyka oraz oferta leczenia w systemie ochrony zdrowia*
- 4) *Wzrost zatrudnienia i mobilności zawodowej*
- 5) *Efektywna pomoc społeczna*
- 6) *Kapitał społeczny*

Aby wdrażanie założeń było skuteczne i efektywne opracowano plan monitoringu. W celu zweryfikowania kierunków i skuteczności przyjętych działań we wszystkich wyznaczonych obszarach zaplanowano działania oceniające ich realizację.

Analizą zebranego materiału badawczego i rekomendacjami dla zmian w Strategii zajmuje się Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku oraz grupa ewaluacyjna (przekształcony Zespół ds. aktualizacji Strategii).

Bieżący raport jest wynikiem monitoringu realizacji Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej za lata 2010-2011. Przeprowadzono go w formie badania ilościowego. Do instytucji (gminnych, powiatowych i wojewódzkich) realizujących zadania i cele zapisane w Strategii skierowano kwestionariusz ankiety. Ankieta zawierała szczegółowe pytania na temat stopnia realizacji poszczególnych celów, podejmowania określonych zadań. W przypadku jednostek gminnych uzyskany zwrot ankiet wyniósł 80%, zaś w przypadku powiatowych 93%. Ponadto ankietę skierowano do czołowych instytucji wojewódzkich tj. Komendy Wojewódzkiej Policji, Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy oraz Narodowego Funduszu Zdrowia.

Z danych uzyskanych w ten sposób opracowano bieżący raport, który opisuje realizację poszczególnych wskaźników założonych podczas opracowywania Strategii. Uzyskane w drodze monitoringu informacje dały obraz stopnia realizacji poszczególnych przedsięwzięć. W perspektywie długofalowej monitoring umożliwi obserwację dynamiki realizacji celów oraz dokonujących się zmian na przestrzeni lat na terenie województwa podlaskiego.

---

2. WDRAŻANIE STRATEGII W POSZCZEGÓLNYCH OBSZARACH

2.1 ZASPOKAJANIE POTRZEB RODZIN PODLASKICH

Rodzina to pojęcie definiowane wieloaspektowo. Współczesny nurt pedagogiki humanistycznej traktuje rodzinę jako „szczególny a zarazem niepowtarzalny byt społeczny, którego cechą konstytutywną jest wspólnotowy charakter życia określonego zbioru podmiotów, zespolonych w różnym stopniu więzami biologicznymi, emocjonalnymi, kulturowymi i gospodarczymi. W więzach tych należy upatrywać źródeł procesu naśladowania wzorów osobowych, procesów wychowania, a także samowychowania. Rodzina powszechnie uważana jest za podstawowy element struktury społecznej. Pełni ona wiele funkcji tj. prokreacyjną, ekonomiczną, opiekuńczą, socjalizacyjną, wychowawczą, kulturową, religijną itp. Nie wszystkie rodziny wymienione funkcje realizują jednak w takim samym stopniu. Wiele rodzin to rodziny dysfunkcyjne czyli takie, w których jedna lub kilka funkcji nie jest prawidłowo realizowana. W niektórych rodzinach pojawiają się trudności w ich realizacji na skutek bodźców zewnętrznych, w niektórych zaś źródło dysfunkcyjności tkwi w czynnikach odnoszących się do właściwości osobowościowych członków rodziny. Wśród takich czynników wymienia się - zachowania o charakterze nieprzystosowania społecznego, alkoholizm, przestępczość, brak respektowania norm moralnych czy też brak odpowiedzialności. Powszechne stają się problemy, które dotyczą braku społecznego dostosowania oraz wielu innych niekorzystnych społecznie i jednostkowo zjawisk, które w sprzężeniu zwrotnym potęgują poczucie bezradności i zagrożenia dla człowieka. W dobie globalizacji rozwoju rodzina niejednokrotnie ulega ewolucji wstecznej (progresyjnej). Oznacza to, iż w każdym społeczeństwie istnieje pewna grupa rodzin, które potrzebują wsparcia ze strony instytucji oraz osób profesjonalnie zajmujących się rozwiązywaniem problemów społecznych.

Pomoc społeczna jest instrumentem polityki społecznej państwa, która polega na celowych działaniach, zmierzających do bezpośredniego zaspokojenia ważnych potrzeb społecznych. Pomoc społeczna ujmowana jest jako metoda osiągania celów polityki społecznej, jest to określona działalność, technika, system służący rozwiązywaniu problemów społecznych. W obecnej dobie pomoc społeczna ma do spełnienia ważną funkcję. Powinna stwarzać poczucie bezpieczeństwa socjalnego, pomagać w tworzeniu właściwych warunków życia i zaspokajania potrzeb społeczności lokalnej, wspomagać rodzinę w wypełnianiu jej funkcji oraz w zaspokajaniu potrzeb. Nadrzędnym celem pomocy społecznej jest podejmowanie wszechstronnych i konsekwentnych działań zmierzających do wspierania i wzmocnienia rodziny we wszystkich jej wymiarach, poczynając od biologicznego po kulturowy. Realizacja celów pomocy społecznej musi opierać się na dobrze funkcjonującej bazie materialnej, instytucjonalnej oraz wykwalifikowanej kadrze służb społecznych.

W ramach opracowywania „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010-2018” wyszczególniono 6 obszarów problemowych. Jeden z nich dotyczył „**Zaspokajania potrzeb rodzin podlaskich**”. Na podstawie przeprowadzonej przez Zespół Obserwatorium

Integracji Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku diagnozy opracowano zadania, do realizacji przez instytucje podejmujące działania z zakresu polityki społecznej w ramach następujących celów:

1. *Wsparcie lokalnych i regionalnych rozwiązań w zakresie mieszkalnictwa*
2. *Wdrażanie efektywnych programów budownictwa socjalnego oraz przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu*
3. *Zwiększenie dostępności mieszkańców województwa do oferty kulturalnej*
4. *Wyrównywanie szans edukacyjnych mieszkańców wsi*

Nadrzędnym warunkiem rozwoju danego regionu, który w konsekwencji ma za zadanie przyniesienie poprawy bytu lokalnej społeczności, jest kierunkowe działanie władz lokalnych w danym obszarze. Rozwój przedsiębiorczości w aspekcie społecznym związany jest z ludzką aktywnością, która przyczynia się do nawiązania i poprawy stosunków między przedstawicielami lokalnego samorządu a społecznością lokalną. W celu zweryfikowania kierunków i skuteczności przyjętych działań we wszystkich wyznaczonych obszarach zaplanowano działanie oceniające realizację poszczególnych zadań w formie monitoringu. Prezentując ocenę dotychczasowej strategii z założenia skupiamy się na kwestiach zasadniczych, mających strategiczne znaczenie.

Weryfikacja danych pozyskanych ze sprawozdań gmin dowodzi, że w 2011 roku do zasobu gmin województwa podlaskiego należało 17.005 mieszkań. W omawianym roku najwięcej mieszkań w zasobie gminy posiadały miasta grodzkie: Białystok (5.625), Suwałki (2.249), Łomża (1.207) oraz gminy miejskie: Zambrów (1.031) i Augustów (1.017). Gminy tj. Turośń Kościelna, Czyże, Łomża, Miastkowo, Przytuły, Jaświły, Siemiatycze, Raczki, Szepietowo wskazały, że nie posiadają w swoim zasobie mieszkań. W 2011 r. liczba oczekujących na mieszkania ogółem wyniosła 1.660 osób. Najwięcej oczekujących było: w mieście Łomża (620), gminach miejskich: Sejny (182), Hajnówka (90), Zambrów (87). 76 gmin wskazało, że na ich terenie nie ma oczekujących na mieszkania.

Dane liczbowe w przedmiocie dostępności mieszkań (lokali) socjalnych wskazują na wzrost ich liczby w 2011 roku względem roku poprzedniego. Gminy z terenu województwa podlaskiego w 2010 roku dysponowały ilością 1.165 mieszkań (lokali) socjalnych. W roku 2011 natomiast, liczba tychże mieszkań wynosiła 1.382. Pomimo ogólnego wzrostu liczby mieszkań socjalnych, na przestrzeni analizowanych lat, 44 gminy wskazały, że deficyt mieszkaniowy dotyczy wciąż 826 osób. Sytuacja, o której mowa, spotyka głównie mieszkańców miast grodzkich: Białystok (398), Suwałki (54), Łomża (118) oraz gmin: miejskiej Augustów (57), Czarna Białostocka (33), miejskiej Grajewo (33), Sokółka (26) i Wysokie Mazowieckie (15). Ważnym odnotowaniem jest fakt, że 63% gmin naszego regionu nie posiada w swoich zasobach mieszkań socjalnych.

Ocena zasobów pomocy społecznej z roku 2011 dla województwa podlaskiego ujawniła także liczbę oczekujących na mieszkanie z zasobów gminy. W 2011 roku liczba oczekujących na tego typu mieszkania była wyższa w porównaniu do roku poprzedniego. Liczba oczekujących na mieszkanie z gminy w 2010 roku wynosiła 1.460, zaś w 2011 już 1.660. Dane dotyczące zasobów mieszkalnictwa naszego regionu przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Regionalne dane w zakresie mieszkalnictwa

Wyszczególnienie	Lata	
	Rok 2010	Rok 2011
Liczba mieszkań w zasobie gminy	16.478	17.005
Liczba oczekujących na mieszkanie z gminy	1.460	1.660
Liczba mieszkań (lokal) socjalnych	1.165	1.382
Liczba osób oczekujących na mieszkanie (lokal) socjalny	1.004	826

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OZPS

W obszarze *Zaspokajania potrzeb rodzin podlaskich* przeanalizowano także dane związane z dostępnością mieszkańców województwa podlaskiego do oferty kulturalnej, mając na uwadze monitoring ewentualnych deficytów tego obszaru. Dane wykorzystane w analizie pochodzą z informacji uzyskanych z realizacji „Programu współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie” za 2010 i 2011 rok. Na tej podstawie zaprezentowano wyniki dostępności do oferty kulturalnej mieszkańców województwa podlaskiego.

Z uzyskanych informacji wynika, iż ogółem w 2010 roku Zarząd Województwa Podlaskiego na realizację zadań publicznych w sferze kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji udzielił dofinansowania w ogólnej kwocie 1.582.375,00 zł, z tego 1.508.845,48 zł wydatkowano. W roku 2011 ogólna kwota dofinansowania sfery kulturalnej przez Zarząd Województwa Podlaskiego uległa zmniejszeniu o 23% względem roku ubiegłego i wyniosła 1.219.770,00 zł. Uwzględniając podział kwotowy dofinansowania omawianej sfery przyznano 1.019.320,00 zł na kulturę, sztukę, ochronę dóbr kultury i tradycji, kwotę 60.450,00 zł na podtrzymywanie tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej, natomiast kwotę 140.000,00 zł na działalność na rzecz mniejszości narodowych.

Z roku na rok zwiększa się dostępność mieszkańców województwa podlaskiego do korzystania z obiektów sportowych (np. boiska, hale, pływalnie itp.). W 2010 roku do dyspozycji mieszkańców było 481 obiektów, natomiast w roku 2011 już 589. W przypadku dostępności mieszkańców do bibliotek odnotowano niewielki wzrost względem lat analizowanych, bowiem 2010 roku ich liczba wynosiła 275, zaś w roku kolejnym ukształtowała się na poziomie 277. Podobną sytuację zanotowano w funkcjonowaniu domów kultury, które w 2010 roku były dostępne w ilości 122, natomiast w roku 2011 ich liczba wzrosła o kolejne 4. Analiza obszaru oferty kulturalnej wykazała tendencję wzrostową liczby sal widowiskowych (np. kin) będących do dyspozycji mieszkańców województwa podlaskiego. W 2010 roku wykazano 42 dostępne lokale widowiskowe, natomiast rok kolejny przyniósł wzrost o kolejne 4. Istotną również wydaje się być informacja związana z ilością świetlic i klubów będących do dyspozycji młodzieży z terenu województwa podlaskiego. Okazało się, iż w tej płaszczyźnie nastąpił wzrost funkcjonujących placówek w 2011 roku względem roku poprzedniego. W 2010 roku liczba ta wynosiła 266, natomiast

w 2011 roku już 310. Wartość nasycenia w poszczególne placówki kulturalne na terenie województwa podlaskiego przedstawia Tabela Nr 2.

Tabela 2. Placówki kulturalne na terenie województwa podlaskiego

WYSZCZEGÓLNIENIE:	LATA:	
	ROK 2010	ROK 2011
Liczba bibliotek w gminach	275	277
Liczba domów kultury	122	126
Liczba obiektów sportowych (boisk, hal, pływalni itp.)	481	589
Liczba sal widowiskowych (w tym kin)	42	46
Liczba świetlic dla dzieci i klubów dla młodzieży	266	310

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OZPS

Skutecznym działaniem mającym na celu zwiększenie kręgu osób uczestniczących w życiu kulturalnym jest także organizacja różnego rodzaju przedsięwzięć podejmowanych przy współuczestnictwie organizacji pozarządowych. Mając na uwadze powyższe, przeanalizowano program współpracy województwa podlaskiego z organizacjami pozarządowymi pod kątem wydarzeń kulturalnych zorganizowanych na przestrzeni analizowanych lat. Pozyskane informacje wykazały, iż w 2010 roku odbyły się m.in.:

- ✓ VIII Podlaskie Dni Rodziny pod hasłem „Rodzina bogata miłością”
- ✓ „Kupalle” (Noc Świętojańska)
- ✓ XVII Ogólnopolski Festiwal „Piosenka Białoruska”
- ✓ Święto Kultury Białoruskiej
- ✓ Dni Kultury Studenckiej „Juwenalia 2010 Białystok”

W 2011 roku natomiast zarejestrowano wydarzenia kulturalne, które prezentujemy przykładowo:

- Ogólnopolskie Prezentacje Kultury Mniejszości Narodowych
- Międzynarodowy Festiwal Piosenki Polskiej i Białoruskiej „Białystok-Grodno”
- VIII Festiwal Gorących Serc
- IX Podlaskie Dni Rodziny pod hasłem „Rodzina najcieplejszym miejscem na ziemi”
- I Podlaski Festiwal Kultur i Podróży

oraz wiele innych.

W 2010 roku poza organizacją spotkań o charakterze kulturalnym Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego wspierał materialnie organizacje pozarządowe celem dofinansowań nagród i upominków rzeczowych. Całkowity koszt przeznaczonych środków w tej materii wyniósł 3.873,43 zł. W kolejnym roku natomiast zwiększono finanse do kwoty 17.104,87 zł.

Ostatni cel poddany monitoringowi to „Wyrównywanie szans edukacyjnych mieszkańców wsi”. Z danych liczbowych dostarczonych przez pracowników OPS wynika, iż na obszarach wiejskich województwa podlaskiego zwiększa się liczba dzieci w wieku 3-5 lat będących uczestnikami edukacji przedszkolnej. W roku 2010 uczestnikami wszelkich form edukacji przedszkolnej było ogółem 2.427 dzieci. W roku kolejnym edukowano już 3.428 dzieci.

Diagnoza wykazała, że na terenie województwa podlaskiego w 2011 roku funkcjonowało 12 żłobków i 247 przedszkoli, liczba oczekujących dzieci na miejsce w żłobku w 2011 roku wynosiła 2.392, zaś w przedszkolu 2.660. Podkreślić należy, że jedynie 6 gmin wskazało że posiada na swoim terenie żłobki.

W 2010 roku zarejestrowano 112 szkół (podstawowych, gimnazjów i ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne) z terenów wiejskich województwa podlaskiego, które zrealizowały projekty rozwojowe. Natomiast w roku 2011 funkcjonowały już 124 szkoły obszaru wiejskiego realizujące projekty rozwojowe.

Tabela 3. Regionalne dane w zakresie szans edukacyjnych, w tym mieszkańców wsi z terenu województwa podlaskiego

WYSZCZEGÓLNIENIE	Lata	
	Rok 2010	Rok 2011
Liczba żłobków w gminie	9	12
Liczba oczekujących dzieci na miejsce w żłobku	2.160	2.392
Liczba przedszkoli w gminie	229	247
Liczba oczekujących dzieci na miejsce w przedszkolu	1.494	2.660
Liczba szkół podstawowych	435	426
Liczba szkół gimnazjalnych	217	222
Liczba szkół na obszarach wiejskich (podstawowych, gimnazjów i ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne), które zrealizowały projekty rozwojowe w ramach Priorytetu	112	124
Liczba nauczycieli, którzy z terenów wiejskich, którzy uczestniczyli w doskonaleniu zawodowym w krótkich formach	957	1.571

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OZPS

Istotnym również wydaje się być fakt, iż na przestrzeni lat 2010-2011 nauczyciele z terenów wiejskich województwa podlaskiego chętnie korzystali z krótkich form doskonalenia zawodowego. W 2010 roku zainteresowanych było zaledwie 957 osób, natomiast w 2011 roku liczba beneficjentów wzrosła do ilości 1.571 osób.

2.2. WYPEŁNIANIE FUNKCJI RODZINY (RODZINY Z OSOBAMI ZALEŻNYMI, BEZPIECZEŃSTWO)

Podążając za wytycznymi wynikającymi z „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010-2018” przeprowadzono ocenę realizacji zadań podejmowanych w obszarze „**Wypełnianie funkcji rodziny**” przez instytucje działające w obszarze polityki społecznej na terenie województwa podlaskiego.

Główne cele przyjęte do realizacji w latach 2010–2011 to:

- 1) *Profilaktyka rodzinna*
- 2) *Wzmocnienie aktywności integracji osób niepełnosprawnych*
- 3) *Rozwój usług na rzecz rodzin*
- 4) *Rozwój usług socjalnych i edukacyjnych osób starszych*
- 5) *Wzmocnienie konstruktywnych postaw dzieci i młodzieży*
- 6) *Podnoszenie poziomu świadomości i wrażliwości społecznej oraz rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie bezpieczeństwa*

Rodzina jako podstawowa grupa społeczna wypełnia istotne funkcje, zaspokajając tym samym wiele potrzeb wynikających z jej bytu. Do jej funkcji należy wypełnianie niezwykle istotnych zadań, które odzwierciedlają się w procesie wychowawczym, emocjonalnym, kulturalnym itd. „Rodzina to swoisty związek ludzi pozostających ze sobą w ścisłym układzie partnerskim, społecznym, opiekuńczym i wychowawczym. Rodzina to także określone ciepło, serdeczność, wyrozumiałość i wzajemny szacunek. Niestety nie we wszystkich rodzinach te związki i właściwości występują w stopniu poprawnym”¹. Stąd też potrzeba prowadzenia profilaktyki rodziny. Działania profilaktyczne pomagają rodzinie w prawidłowym funkcjonowaniu i zapobieganiu powstawania patologii. Skierowane są głównie do rodzin niewydolnych wychowawczo, dotkniętych przemocą, ubogich i zagrożonych ubóstwem.

Jeden z priorytetowych celów Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010-2018 jest **profilaktyka rodzinna**.

Według danych Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w roku 2010 zrealizowano 9 programów/projektów profilaktycznych, natomiast w 2011 roku - 8. W rok 2010 w ramach Resortowego Programu Wspierania Jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną zrealizowano następujące projekty:

- 1) *Gmina Łapy - „Asystent rodzinny – impuls do zmian”;*
- 2) *Urząd Miejski w Drohiczynie – „Budowanie lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną poprzez prowadzenie świetlicy środowiskowo socjoterapeutycznej działającej przy MGOPS w Drohiczynie”;*
- 3) *Urząd Miejski w Drohiczynie – „Budowanie lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną poprzez prowadzenie jednostki specjalistycznego poradnictwa dla rodzin i naturalnych zastępczych oraz adopcyjnych”;*

---

¹ <http://www.exemplum.republika.pl/sklady/pedagogika.pdf>

- 4) *Urząd Miasta w Suwałkach – „Stopień wyżej – wyrównajmy szansę”;*
- 5) *Miasto Suwałki – „Pomoc - wsparcie – rozwój”;*
- 6) *Powiat Suwalski – „Uzupełnienie elementów lokalnego programu opieki nad dzieckiem i rodziną w Powiecie Suwalskim w obszarze prorodzinnych form opieki nad dzieckiem i rodziną”;*
- 7) *Powiat Zambrowski – „Punkt konsultacyjno – informacyjny dla rodzin naturalnych, zastępczych oraz adopcyjnych”;*
- 8) *Miasto Białystok – „Świetlica na Dojnowskiej - utworzenie specjalistycznej placówki opiekuńczo wychowawczej wsparcia dziennego - jednostki org. pomocy społecznej Miasta Białystok”;*
- 9) *Starostwo Powiatowe w Hajnówce - „Punkt wsparcia rodziny przy PCPR w Hajnówce”.*

W 2011 roku w ramach Programu z zakresu opieki nad dzieckiem i rodziną zrealizowano następujące projekty:

- 1) *Powiat Hajnowski: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce „Wsparcie rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie hajnowskim”;*
- 2) *Miasto Drohiczyń: Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Drohiczyńce „Tworzenie środowiskowych form pomocy dziecku i rodzinie - Organizowanie Zespołu Specjalistycznego Poradnictwa”;*
- 3) *Miasto Suwałki: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Suwałkach „Łączy nas rodzina”;*
- 4) *Miasto Białystok: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Białymstoku „Wsparcie zawodowych niespokrewnionych z dzieckiem rodzin zastępczych poprzez doposażenie w niezbędny sprzęt domowy”;*
- 5) *Miasto Białystok: Departament Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Białymstoku „Powstawanie środowiskowych form pomocy dziecku i rodzinie”;*
- 6) *Miasto Białystok: Ośrodek Adopcyjno - Opiekuńczy w Białymstoku „Edukacyjne wspieranie zawodowych rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka - Trening Zastępowania Agresji”.*

Jednym z założeń Harmonogramu Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej jest **wzmacnianie aktywności osób i integracji osób niepełnosprawnych**. Sytuacja osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim jest bardzo trudna, brakuje przede wszystkim miejsc pracy dostosowanych do ich potrzeb i możliwości.

W 2011 r. Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku zrealizował badanie pn. **„Osoby niepełnosprawne w województwie podlaskim - edukacja, rynek pracy”**. Badanie przeprowadzono w ramach projektu: Podlaskie Obserwatorium Polityki Społecznej współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej.

Z opracowanego materiału badawczego wynika, że osoby niepełnosprawne stanowią grupą najbardziej dotkniętą bezrobociem. Aktywność zawodowa tej grupy pracobiorców jest najniższa a problemy adaptacji zawodowej najtrudniejsze do pokonania. Jednym z kluczowych problemów analizy zjawiska niepełnosprawności jest brak jednej definicji „niepełnosprawności”. W dokonywaniu oceny oraz diagnozowaniu populacji osób niepełnosprawnych istotnym problemem jest też brak aktualnych informacji statystycznych. Jedynym wiarygodnym źródłem są NSP prowadzone przez GUS w odstępach około 10 lat. Jest to jednak okres zdecydowanie zbyt długi. Zjawisko bierności zawodowej wśród osób

niepełnosprawnych stanowi ważny element analizy sytuacji tej grupy osób na lokalnym rynku pracy.

Sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy w województwie podlaskim przedstawia się następująco:

- W końcu 2010 roku w powiatowych urzędach pracy województwa podlaskiego zarejestrowanych było 3.419 osób niepełnosprawnych, w tym 1.426 kobiet i 744 mieszkańców wsi. W końcu 2011 r. zarejestrowane były 3.573 bezrobotne osoby niepełnosprawne, czyli o 154 osoby (tj. o 4,5%) więcej niż rok wcześniej.
- Osoby niepełnosprawne stanowiły w końcu 2011 roku 5,4% ogólnej liczby zarejestrowanych bezrobotnych (w końcu 2010 roku – również 5,4%).
- Wśród bezrobotnych niepełnosprawnych były 1.474 kobiety (stanowiły one 41,3%) i 2.099 mężczyzn (58,7%). W porównaniu do 2010 r. przy wzroście ogólnej liczby bezrobotnych niepełnosprawnych o 4,5%, liczba bezrobotnych kobiet niepełnosprawnych zwiększyła się o 3,4%, a liczba bezrobotnych mężczyzn o 5,3%. Zatem wyższy wzrost bezrobocia w omawianej grupie dotyczył mężczyzn.
- Największy odsetek osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowano w końcu 2010r. w PUP w: Suwałkach (8,4%), Bielsku Podlaskim (7,7%) i Łomży (7,1%); najmniejszy zaś w PUP w: Sejnach (1,1%), Kolnie i Grajewie (po 2,3%) oraz Mońkach (2,6%). Odsetek niepełnosprawnych bezrobotnych w ogólnej liczbie zarejestrowanych w województwie kształtował się w przedziale od 8,0% w powiecie suwalskim do 1,2% w powiecie sejneńskim – rozpiętość udziału wyniosła 6,8 punktu proc.
- Bezrobotni niepełnosprawni to najczęściej osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności – (w roku 2010 - 84,1%, w 2011 - 82,8% bezrobotnych osób niepełnosprawnych). Umiarkowany stopień niepełnosprawności posiadało w 2010 roku 14,6% osób, zaś w 2011 - 15,9%. Nieliczną grupę stanowiły osoby bezrobotne ze znacznym stopniem niepełnosprawności – 1,3% (w 2010 i 2011 roku)
- Spośród zarejestrowanych w końcu 2010r. bezrobotnych osób niepełnosprawnych, najliczniej reprezentowana była grupa wiekowa 45-54 lata – (35,6% w 2010 roku i 32,8% w 2011). Najmniej liczne były natomiast najstarsza i najmłodsza grupa wiekowa – w roku 2010 odpowiednio: 5,7% i 7,0%, zaś w 2011 roku - 5,9% i 8,4%.
- W 2011 roku napływ do bezrobocia osób niepełnosprawnych zwiększył się w stosunku do 2010r. o 0,6%, podczas gdy napływ bezrobotnych ogółem zmniejszył się o 14,6%.
- Wskaźnik płynności rynku pracy dla osób niepełnosprawnych, rozumiany jako stosunek liczby osób podejmujących pracę w 2011r. do liczby osób nowo zarejestrowanych w tym czasie, wyniósł 32,6% (w 2010r. – 33,3%).
- W 2011r. różnego rodzaju działaniami aktywizacyjnymi objęto 595 bezrobotnych osób niepełnosprawnych. Liczba zaktywizowanych bezrobotnych osób niepełnosprawnych spadła o 177 osób, w porównaniu do 2010r.

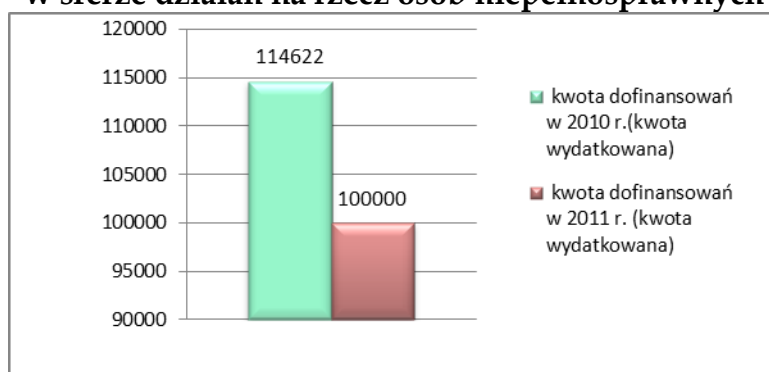
Analiza sprawozdawczości ROPS z podejmowanych działań wykazuje, że Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku w latach 2010-2011 realizował następujące zadania w ramach „wzmacniania aktywności i integracji osób niepełnosprawnych”:

1) w latach 2010-2011 funkcjonowała Wojewódzka Społeczna Rada do Spraw Osób Niepełnosprawnych. Główne jej zadania to:

- inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz realizacji praw osób niepełnosprawnych;

- opiniowanie projektów wojewódzkich programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych;
  - ocena realizacji programów;
  - opiniowanie projektów uchwał i programów przyjmowanych przez sejmik województwa pod kątem ich skutków dla osób niepełnosprawnych,
- 2) wspólnie z Polskim Stowarzyszeniem Diabetyków Oddział Wojewódzki w Białymstoku zorganizowano forum pn. „Przeciwdziałaj Cukrzycy. Teraz”. W ramach przedsięwzięcia przeprowadzono szereg bezpłatnych badań m.in.: komputerowe dna oka, nóg pod kątem zagrożenia stopą cukrzycową, poziomu cukru we krwi i ciśnienia tętniczego, kontrolę wagi ciała i pomiar tkanki tłuszczowej oraz konsultacje medyczne z dziedziny diabetologii i dietetyki. W badaniach wzięło udział około 400 osób z województwa podlaskiego,
- 3) Seminaria nt. „Praca z osobami psychicznie chorymi” - uczestnikami seminarium byli pracownicy warsztatów terapii zajęciowej z województwa podlaskiego oraz pracownicy domów pomocy społecznej z Choroszczy, Garbar oraz Jałówki,
- 4) Udzielanie dotacji podmiotom wyłonionym w trybie otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych. Poniższy wykres przedstawia kwoty udzielonych dofinansowań w sferze działań na rzecz osób niepełnosprawnych w latach 2010 – 2011.

Wykres 1. Kwoty dofinansowań udzielonych przez ROPS w latach 2010-2011 w sferze działań na rzecz osób niepełnosprawnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania ROPS

W sferze działań na rzecz osób niepełnosprawnych w roku 2011 w stosunku do roku 2010 odnotowano spadek kwot dotacji udzielonych przez ROPS o 14.622,00 zł. Ponadto dotacji w łącznej kwocie 450.672,00 zł w ciągu dwóch lat udzielano ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, podmiotom wyłanianym w trybie otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Z Oceny Zasobów Pomocy Społecznej przeprowadzanej przez Obserwatorium Integracji Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku wynika, że najczęstszą przyczyną udzielania świadczeń przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie na terenie województwa podlaskiego w 2011 roku była niepełnosprawność. Stała się ona powodem przyznania wsparcia w przypadku 37% osób korzystających z pomocy jednostek powiatowych. Największy odsetek osób, którym przyznano pomoc z powodu

niepełnosprawności zanotowano w mieście Suwałki (2.257) oraz w powiatach: wysokomazowieckim (1.042), zambrowskim (501) oraz suwalskim (417). Na terenie powiatów: siemiatyckiego, bielskiego, hajnowskiego, białostockiego, monieckiego, sokólskiego, augustowskiego, sejneńskiego oraz miasta Białystok nie odnotowano żadnego beneficjenta, który korzystał w 2011 roku z pomocy społecznej tytułem niepełnosprawności.

W 2011 roku gminy województwa podlaskiego z powodu niepełnosprawności przyznały decyzją świadczenia 16.408 osobom. Świadczeniobiorcy z tytułu niepełnosprawności stanowili 11% ogółu beneficjentów pomocy społecznej.

Jednym z zadań głównych realizowanych przez ROPS jest m.in. organizacja przedsięwzięć ukierunkowana na wzmocnienie idei i funkcji rodziny. W 2010 roku ROPS w Białymstoku zorganizował VIII Podlaskie Dni Rodziny pn. „Rodzina bogata miłością”. Te cykliczne przedsięwzięcie tradycyjnie promuje ponadczasowe wartości, jakimi są dom i rodzina. W ramach przedsięwzięcia na terenie całego województwa podlaskiego odbyły się imprezy integracyjne, festyny i pikniki rodzinne, gry, zabawy, konkursy itp.

W roku 2011 IX Podlaskie Dni Rodziny odbyły się pod hasłem „Rodzina najcieplejszym miejscem na ziemi”. W ramach tychże przedsięwzięć o charakterze cyklicznym zorganizowano gro działań ukierunkowanych na wzmocnienie idei rodziny, m.in.: konkurs plastyczny skierowany do uczniów specjalnych szkół podstawowych z terenu województwa podlaskiego pn. „Wyspa szczęścia”, koncert z okazji Jubileuszu 30 – lecia działalności Kabaretu Seniorów „Szpilka”, V piknik Rodzinny w Hajnówce, festyn inaugurujący projekt pn.: „Wakacje 2011”, festyn rodzinny w Czarnej Białostockiej, Wasilkowie oraz piknik rodzinny w Sidrze i Krypnie. Co więcej, przy współpracy ze Stowarzyszeniem Pomocy Rodzinie „DROGA” w Białymstoku, przygotowano wyprawki szkolne dla dzieci z rodzin będących w trudnej sytuacji materialnej.

W ramach **rozwoju usług socjalnych i edukacyjnych osób starszych** na terenie województwa podlaskiego w latach 2010–2011 realizowano działania skierowane na aktywizację ludzi starszych. Z informacji pozyskanych z Komendy Wojewódzkiej Policji wynika, że w roku 2011 na terenie całego województwa podlaskiego cyklicznie były prowadzone spotkania edukacyjno – informacyjne z seniorami, np.:

- KWP w Białymstoku: Stowarzyszenie na rzecz edukacji i rozwoju osobistego. Akademia +50, Uniwersytet Trzeciego Wieku, Stowarzyszenie Samopomocowe Rady Seniorów Dzielnicy Antoniuk,
- KMP w Białymstoku: Stowarzyszenie na rzecz edukacji i rozwoju osobistego. Akademia +50, Uniwersytet Trzeciego Wieku, emeryci policyjni, kombatan ci wojennymi, kluby osiedlowe (Klub Millenium, Klub Jubilat),
- KMP w Białymstoku i KMP w Łomży - kampania edukacyjna organizowana przez Stowarzyszenie Konsumentów Polskich „Bądź świadomym konsumentem 60+”,
- KMP w Suwałkach - projekt profilaktyczny „Przewodnik Seniora”,
- KMP Suwałki, KPP Hajnówka: Uniwersytet Trzeciego Wieku, Polski Związek Emerytów i Inwalidów w Suwałkach,
- KMP w Łomży: Urząd Miejski, Duszpasterstwo Ratownictwa Medycznego Diecezji Łomżyńskiej oraz Grupa Ratownicza działająca przy Stowarzyszeniu Pomocy Rodzinom „Nadzieja” pod medialnym patronatem Radia Nadzieja 103,6 FM – kampania ogólnopolska „Razem Bezpieczniej”,

- KPP w Grajewie: Klub Seniora oraz Dom Samopomocy w Grajewie,
- KPP w Augustowie: Uniwersytet Trzeciego Wieku.

W ramach **rozwoju usług socjalnych i edukacyjnych dla osób starszych** KWP zorganizowało ponadto:

- *Laurki – ulotki z okazji Dnia Babci i Dnia Dziadka: akcja profilaktyczna zainicjowana w styczniu 2010 r., którą przeprowadzono na terenie całego województwa podlaskiego. W ramach przedmiotowych działań, w oparciu o współpracę z podlaskimi przedszkolami rozdawane były malowanki – ulotki przestrzegające Dziadków i Babcie przed oszustami. Przedszkolaki, malując przekazane im laurki – ulotki stawały się współautorami materiałów profilaktycznych, podnosząc ich wartość w oczach samych odbiorców. Powyższe działanie połączone z szeroko zakrojoną akcją medialną, spotkało się z dużym zainteresowaniem przedszkoli. W związku z powyższym w styczniu 2011 roku na terenie województwa podlaskiego w/w działanie zostało ponowione,*
- *KMP w Białymstoku w październiku 2011r. prowadziła akcję odblaskową skierowaną do dorosłych mieszkańców powiatu białostockiego, zwłaszcza osób starszych i niepełnosprawnych. W ramach projektu dystrybuowane były ekologiczne torby odblaskowe z ulotkami „Bądź widoczny. Bądź bezpieczny”/”Bądź Eko – chroń środowisko”. Odbiorcami byli seniorzy skupieni w: klubach osiedlowych, miejskich/gminnych ośrodkach kultury, klubach seniora. Z okazji Dnia Seniora w/w akcję powtórzono w parku miejskim.*

Podnoszenie poziomu świadomości i wrażliwości społecznej oraz rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie bezpieczeństwa – to kolejny priorytetowy cel zapisany w harmonogramie Strategii. W roku 2010 w ramach podnoszenia wrażliwości społecznej wobec przemocy w rodzinie na terenie województwa podlaskiego odbyły się następujące przedsięwzięcia:

- 1) „Tydzień Pomocy Ofiarom Przestępstw”.
- 2) „Dziecko – świadek szczególnej troski”.
- 3) „16 Dni Przeciw Przemocy ze Względem na płęć”.
- 4) Ogólnopolska Kampania Społeczna na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wobec Osób Starszych i Niepełnosprawnych.
- 5) „Bicie jest głupie”.
- 6) Kampania „Białej wstążki”.
- 7) Kampania społeczna pn. „Jesteśmy, żyjemy, czujemy”.

W roku 2011 r. zorganizowano:

- 1) „Tydzień Pomocy Ofiarom Przestępstw”.
- 2) „16 Dni Przeciw Przemocy ze Względem na płęć”.
- 3) Kampania „Białej wstążki”.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej przeprowadził badanie nt. „Sytuacja osób starszych i ich rola społeczna na terenach wiejskich województwa podlaskiego”. Sformułowano wnioski dotyczące osób starszych oraz organizacji świadczących usługi na rzecz tych osób. Z wyników dowiadujemy się, że najczęściej podejmowanymi na rzecz osób starszych działaniami pomocowymi są różnorodne zajęcia mające na celu głównie aktywizację, ale także integrację osób starszych. Na terenie województwa podlaskiego takie zajęcia są realizowane w ramach szerszych ugrupowań typu: Koła Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Koła Gospodyń Wiejskich czy innych zrzeszeń działających z myślą o osobach w wieku podeszłym. Są to przede wszystkim następujące formy aktywności:

- lekcje języków obcych
- zajęcia taneczne i gimnastyczne
- warsztaty fotograficzne, teatralne, dotyczące sztuki
- działalność edukacyjno-oświatowa podejmowana w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku
- pomoc/wsparcie finansowe i materialne.

Pośród działań podejmowanych w ramach aktywizacji osób starszych podejmowane są również działania tj. organizacja „Białych sobót” czy „Białych niedziel” z myślą o osobach starszych i ich problemach zdrowotnych, wyjazdy integracyjne do miejsc świętych/ kultów maryjnych (pielgrzymki), działalność kabaretowa i wokalna w ramach zespołów wokalnie - instrumentalnych i chórów, wycieczki turystyczno -krajoznawcze, organizacja obchodów Dnia Babci i Dziadka, Święta Kobiet czy Dni Seniora.

Aktywizowanie osób starszych obejmuje wszelkie formy rozrywki oraz zaangażowania seniorów w działalność na rzecz własnego rozwoju fizycznego oraz i psychicznego. Działalnością informacyjno - aktywizującą oraz wspierającą na rzecz osób starszych zajmuje się m.in. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku, który na swoim koncie ma np. prowadzenie konwersatoriów „Żyj zdrowiej bądź sprawny”, które są realizowane w ramach „Programu w zakresie pomocy społecznej i polityki prorodzinnej woj. podlaskiego na lata 2009-2013”, celu operacyjnego 2.4. *Rozwój usług socjalnych i edukacyjnych dla osób starszych*, w którego skład wchodzi następujące działania:

- *wspieranie instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form pomocy dziennej dla osób starszych,*
- *promowanie tworzenia oferty usług opiekuńczych dla osób starszych,*
- *inicjowanie współpracy instytucji pomocy społecznej i organizacji pozarządowych na rzecz świadczenia usług socjalnych dla osób starszych,*
- *wyrównywanie szans osób starszych na terenie całego województwa w dostępie do usług opiekuńczych i specjalistycznych, zwłaszcza wśród mieszkańców terenów wiejskich,*
- *wsparcie programów lokalnych przeciwdziałających izolacji i samotności ludzi starych np. kluby seniora,*
- *wspieranie rodzin wielopokoleniowych.*

W ramach działań na rzecz przeciwdziałania przemocy udzielane są dotacje organizacjom pozarządowym na realizację różnego rodzaju przedsięwzięć. Analiza wykazała, że Zarząd Województwa Podlaskiego w 2010 roku w trybie otwartego konkursu ofert udzielił dotacji w łącznej kwocie 62.410 zł z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na następujące działania:

- *Suwałskie Stowarzyszenie „WYBÓR” w Suwałkach - „Mamo, Tato – nie krzywdź mnie – warsztat umiejętności rodzicielskich”*
- *Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy w Łomży - „Bądź sobą – program socjoterapeutyczny dla dzieci i młodzieży przejawiających zachowania agresywne”*
- *Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie „DROGA” w Białymstoku - „Trening Zastępowania Agresji dla osób dorosłych stosujących przemoc w rodzinie”*
- *Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA Oddział w Białymstoku - „Realizacja zadań pomocowych na rzecz dzieci i dorosłych – uwikłanych w przemoc z terenu woj. podlaskiego w Centrum Ochrony Dziecka i Rodziny”*

- *Kolneńskie Stowarzyszenie „RODZINA” w Kolnie - „Praca metodą Lokalnych Zespołów Interdyscyplinarnych”*

Ponadto ROPS w ramach działań na rzecz przeciwdziałania przemocy realizował m.in. następujące działania:

- w ramach *Ogólnopolskiej Kampanii Społecznej na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wobec Osób Starszych i Niepełnosprawnych* rozpowszechniano materiały informacyjne (2.850 ulotek oraz 350 plakatów), otrzymane nieodpłatnie z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej,
- wspólnie z Polskim Stowarzyszeniem Pedagogów i Animatorów „KLANZA” Oddziałem Białostockim realizowano kolejną edycję programu „*Bezpieczny Przedszkolak*”. Celem programu było ograniczenie liczby niebezpiecznych zdarzeń z udziałem dzieci w wieku przedszkolnym. W ramach programu zorganizowano m.in. szkolenia nt.: „*Diagnoza i interwencja w sytuacji podejrzenia zjawiska przemocy wobec dziecka. Analiza prawidłowej realizacji zajęć dot. przeciwdziałania przemocy wobec dzieci*” dla placówek przedszkolnych z terenu naszego województwa,
- rozpropagowanie ulotek w ramach ogólnopolskiej kampanii informacyjnej z ramienia „Niebieskiej Linii” w celu ułatwienia osobom pokrzywdzonym podjęcia decyzji o poszukiwaniu pomocy,
- wspólnie z Komendą Wojewódzką Policji w Białymstoku podjęto współpracę w ramach realizacji Programów „*Uwaga Zagrożenie*”, „*Stop Patologiom*”, „*Prewencja na start*”,
- zorganizowano wojewódzką konferencję pn. „*Chrońmy dzieci przed złym dotykem*”. Konferencja skierowana była do pedagogów, nauczycieli, wychowawców placówek opiekuńczo – wychowawczych województwa podlaskiego,
- w ramach Projektu „*Bądź aktywny, Bądź najlepszy. Szkolenia oraz specjalistyczne doradztwo dla kadr instytucji pomocy społecznej*” w 2010 roku zrealizowano cykl szkoleń z zakresu pracy metodą Lokalnych Zespołów Interdyscyplinarnych. Adresatami warsztatów były Gminne/Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej, pracownicy oświaty i ochrony zdrowia, Policja, Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, kuratorzy sądowi oraz organizacje pozarządowe. W szkoleniach udział wzięło 66 osób z 20 gmin województwa podlaskiego,
- w ramach w/w projektu w 2010 roku zorganizowano także szkolenie pn. „*Przemoc - diagnoza, interwencja, pomoc*”. Skierowane było ono do dyrektorów i kierowników Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie z Województwa Podlaskiego,
- organizacja Seminarium pn. „*Przemoc w rodzinie a przemoc rówieśnicza*”, które skierowane było do wychowawców ośrodków wychowawczych oraz pedagogów szkolnych,
- zorganizowano szkolenia pn. „*Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – szkolenie podstawowe*” m. in. z zakresu: psychospołecznych aspektów przemocy w rodzinie - formy pomocy osobom uwięzonym w przemoc,
- wraz z Kuratorium Oświaty w Białymstoku realizowano przegląd małych form teatralnych pn. „*Dramat i tragedię pozostaw teatrowi*”. Był to program w ramach działań profilaktycznych i wychowawczych dla młodzieży gimnazjów województwa

podlaskiego, zarazem jeden z elementów założeń Rządowego Programu Ograniczania Przestępczości i Aspołecznych Zachowań „Razem bezpieczniej”.

W 2011 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie podjął m. in. następujące działania:

- zorganizowano wojewódzką konferencję pn. *„Dziecko krzywdzone – pomoc i interwencja”*, w której uczestniczyli pedagodzy, psycholodzy, nauczyciele szkół podstawowych i gimnazjalnych oraz wychowawcy placówek opiekuńczo-wychowawczych z terenu województwa podlaskiego. Tematyka spotkania dotyczyła rozpoznawania i procedur pomocy w sytuacji podejrzenia Zespołu Dziecka Krzywdzonego oraz dziecka wykorzystywanego seksualnie,
- we współpracy w Kuratorium Oświaty w Białymstoku zorganizowano w Teatrze Dramatycznym im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku Galę Finałową IX edycji przeglądu małych form teatralnych pn. *„Dramat i tragedię pozostaw teatrowi”*. Program ten skierowany był do młodzieży gimnazjów województwa podlaskiego, która na scenie teatralnej mówi o współczesnych zagrożeniach takich jak alkohol, narkotyki, czy przemoc rówieśnicza,
- wraz z Komendą Wojewódzką Policji w Białymstoku przeprowadzono cykl szkoleniowy z zakresu problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie, pn. *„Widzę, wiem, reaguję”*, który skierowany był do pracowników ochrony zdrowia. Swym zasięgiem objął trzy okręgi województwa podlaskiego: białostocki, łomżyński, suwalski w sumie około 150 osób,
- zorganizowano cykl 1 – dniowych warsztatów superwizyjnych pn. *„Superwizja w zakresie terapii rodzin dotkniętych przemocą”* dla grupy terapeutów rodzin oraz przedstawicieli instytucji bezpośrednio zajmujących się pracą z osobami dotkniętymi przemocą. Warsztaty miały na celu dostarczenie uczestnikom umiejętności radzenia sobie z trudnymi przypadkami, jak również pogłębienie wiedzy na temat form i metod pracy z osobami uwięzłymi w przemoc chroniącymi przed przeciwprzeniesieniem. Superwizja objęła w sumie 48 terapeutów z województwa podlaskiego,
- zorganizowano wojewódzką konferencję pn. *„Jestem bezpieczny, znam swoje prawa” – bezpieczeństwo i zapobieganie przemocy w środowisku osób starszych i niepełnosprawnych w województwie podlaskim*. Celem konferencji było zwiększenie świadomości Seniorów w zakresie przysługujących im praw. Uczestnikami konferencji byli przedstawiciele instytucji zainteresowanych w/w problematyką oraz sami Seniorzy z terenu województwa podlaskiego. Bloki tematyczne dotyczyły praw osób starszych w praktyce, działań prewencyjnych podejmowanych przez Podlaską Policję, ulg i uprawnień przysługujących osobom starszym z niepełnosprawnością oraz prawa do zrzeszania się na przykładzie funkcjonowania Klubu Seniora działającego przy MOPR w Białymstoku,
- zorganizowano seminarium pn.: *„Udział i rola kuratorów sądowych w funkcjonowaniu Lokalnych Zespołów Interdyscyplinarnych”*, w związku z tworzeniem i funkcjonowaniem gminnych zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W seminarium udział wzięło około 191 społecznych kuratorów sądowych z terenu województwa podlaskiego. Tematyka

seminarium dotyczyła mechanizmów i aspektów diagnostycznych zjawiska oraz systemu zapobiegania przemocy w rodzinie,

- zorganizowano cykl szkoleń pn. „*Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – szkolenie podstawowe*”. Objęto nim 3 powiaty województwa podlaskiego: wysokomazowiecki, zambrowski i bielski. W sumie przeszkolonych zostało 52 osoby w zakresie profilaktyki uzależnień, mechanizmów uzależnień, form motywowania do leczenia oraz tematyki z zakresu zapobiegania przemocy w rodzinie,
- opracowanie „*Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie podlaskim na lata 2012–2015*”,
- przeprowadzono badanie pn. „*Przemoc wobec dzieci i młodzieży w środowisku rówieśniczym i rodzinnym - skala zjawiska w województwie podlaskim*”,
- zorganizowano seminarium pn.: „*Dzieci i młodzież z terenu woj. podlaskiego w kontekście współczesnych problemów*” w celu prezentacji wyników przeprowadzonego badania nt. przemocy, uzależnień, eurosieroctwa i przemocy wśród dzieci i młodzieży szkół podlaskich. W seminarium uczestniczyły 129 osoby, przedstawiciele m.in.: instytucji pomocy społecznej, organizacji pozarządowych, pedagodzy, pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznych,
- zorganizowano konferencję pn. „*Wiemy o przemocy. Co dalej? – przykłady dobrych praktyk na terenie gmin i powiatów*”. W konferencji wzięło udział 113 osób, przedstawiciele m.in.: administracji rządowej, samorządów lokalnych, instytucji pomocy społecznej, Policji, Wojewódzkiego Urzędu Pracy, organizacji pozarządowych,
- zorganizowano 10 jednodniowych warsztatów pn. „*Praca z przypadkiem*”, w których udział wzięło 144 członków zespołów interdyscyplinarnych z 50 gmin województwa podlaskiego,
- zorganizowano 9 seminariów informacyjnych po 3 seminaria w okręgach białostockim, łomżyńskim i suwalskim pn. - „*Udział i rola kuratorów sądowych w funkcjonowaniu LZI*”. W seminarium łącznie udział wzięło 232 kuratorów sądowych,
- odbywały się dyżury opiekuna procesu LZI. W ramach cyklu opracowano również:
  - *Rekomendacje do opracowania gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,*
  - *Poradnik dla członków Zespołów Interdyscyplinarnych pn. „ABC Lokalnych Zespołów Interdyscyplinarnych.*

Jednym z celów strategicznych opracowanych w Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej jest „*Wzmocnienie konstruktywnych postaw dzieci i młodzieży*”. W ramach realizacji w/w celu w 2011 roku Obserwatorium Integracji Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Białymstoku przeprowadziło badanie ankietowe pn. „*Problemy dzieci i młodzieży w kontekście wykluczenia społecznego*”. Z uzyskanych informacji opracowano cztery raporty. Głównym celem badań była diagnoza skali i przyczyn problemów dzieci i młodzieży na terenie województwa podlaskiego w kontekście wykluczenia społecznego. Zapotrzebowanie informacyjne odnosiło się do zjawisk wieloaspektowych, w tym zachowań ryzykownych (używków, uzależnienie od komputera i Internetu), eurosieroctwa i przemocy, zarówno

w środowisku rówieśniczym jak i rodzinnym. Opracowany materiał zawiera wnioski oraz rekomendacje, które wyznaczają dalsze kierunki działań w obszarze wzmocnienia konstruktywnych postaw dzieci i młodzieży.

Głównym realizatorem działań na terenie województwa podlaskiego w obszarze dzieci i młodzieży były placówki szkolne pod nadzorem Kuratorium Oświaty. W latach 2010-2011 zrealizowano między innymi następujące działania:

- Programy profilaktyczne realizowane w Publicznych Poradniach Psychologiczno - Pedagogicznych działających na terenie woj. podlaskiego 2009/2010;
- Projekt „Studio kreatywności”;
- Wojewódzka konferencja pn. „Chrońmy dzieci przed złym dotykiem”;
- Szkolenia w ramach projektu edukacyjnego pn. „Szkoła dobrego wyboru”;
- Manifestacja pod hasłem „STOP DOPALACZOM”;
- Projekt „Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”- pilotaż nowych rozwiązań ...;
- Poradnik: Specjalne potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży. Prawne ABC dyrektora przedszkola, szkoły i placówki;
- Konferencja pn. „Narkotyki: zjawisko, fakty, profilaktyka. Mońki 2011”;
- Seminarium skierowane do pedagogów szkolnych z terenu województwa podlaskiego nt.: „Dzieci i młodzież z terenu województwa podlaskiego w kontekście współczesnych problemów”;
- Konferencja „Bliżej wychowania”;
- Konferencja „Miejsce małego dziecka w edukacji”;
- Wojewódzka konferencja „Zwiększanie szans na rozwój ruchowy i kształtowanie postaw prozdrowotnych uczniów poprzez uruchomienie szkolnego systemu zajęć sportowych, turystycznych, tanecznych i rekreacji w szkole i poza nią w ramach obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego”;
- Wojewódzka Konferencja „Nie każdy rodzi się bohaterem – oblicza szkolnego wolontariatu”;
- Współczesne zagrożenia w okresie kryzysu tożsamości dziecka;
- Konferencja „Talent to nie wszystko”;
- Konferencja pn. „Dziecko krzywdzone - pomoc i interwencja”;
- Konferencja naukowo - szkoleniowa „Mistrzowie przyszłości... jak uchronić ich przed zagrożeniami współczesnego świata?”;
- Konferencja pt. „Odkrywamy radość rozwoju. Edukacja włączająca, czyli jak aktywnie wspierać dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w adaptacji wczesnoszkolnej”.

2.3 PROFILAKTYKA ORAZ OFERTA LECZENIA W SYSTEMIE OCHRONY ZDROWIA

Ochrona zdrowia to zorganizowana działalność mająca na celu zapobieganie chorobom i ich leczenie oraz działalność na rzecz zdrowia mieszkańców. W ramach opracowywania Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej, profilaktyka i oferta leczenia w systemie zdrowia pojawiła się jako kluczowe zagadnienie. W ramach tego obszaru badawczego stworzono następujące cele badawcze:

- 1) *Wspieranie działań służących promocji zdrowia i kształtujących zdrowy styl życia*
- 2) *Optymalizacja usług medycznych*
- 3) *Zwiększenie dostępności świadczeń w zakresie leczenia i rehabilitacji osób uzależnionych, współuzależnionych i ich rodzin*
- 4) *Usprawnienie systemu wykrywania, diagnozowania i redukowania uzależnień wśród dzieci i młodzieży*

W ramach celu dotyczącego wspierania działań służących promocji zdrowia i kształtujących zdrowy styl życia na terenie województwa podlaskiego prowadzono efektywną promocję zdrowia oraz profilaktykę chorób. Według informacji pozyskanych z raportów „Ocena zabezpieczenia opieki zdrowotnej w województwie podlaskim” za rok 2010 i 2011 opracowanych przez Podlaski Urząd Wojewódzki dowiadujemy się, że w latach 2010-2011 w województwie podlaskim realizowano wiele programów zdrowotnych, których celem było wczesne wykrycie chorób i profilaktyka, zmniejszenie śmiertelności z powodu zachorowań, zwiększenie kontroli nad swoim zdrowiem, poprzez podniesienie świadomości zdrowotnej i uczestnictwo w prowadzonych akcjach sprzyjających zdrowiu. W realizację tych programów zaangażowanych było wiele podmiotów.

Największą popularnością w dużych miastach i powiatach województwa cieszyły się programy profilaktyki nowotworowej, w tym szczególnie: profilaktyka raka piersi, raka szyjki macicy. Programy te były dofinansowywane głównie przez Podlaski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia (bezpłatne badania) i Urzędy Miast. Programy w mniejszych gminach finansowane były głównie z budżetów gmin, Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, powiatowych stacji sanitarno - epidemiologicznych, sponsorów, środków unijnych. Ogólna kwota przeznaczona na realizację programów zdrowotnych w woj. podlaskim w 2010 r. wyniosła 1.911.527,81 zł., natomiast w 2011 roku 1.231.483,51 zł.

Ponadto realizowano również „Program zapobiegania zakażeniom HIV w województwie podlaskim na lata 2009-2011” w ramach Krajowego Programu zwalczania AIDS i zapobiegania zakażeniom HIV na lata 2007-2011, którego głównym celem jest podniesienie świadomości mieszkańców województwa podlaskiego w zakresie profilaktyki zakażeń wirusem HIV.

W 2010 roku zrealizowano następujące programy ukierunkowane na przeciwdziałanie zachorowaniom na nowotwory:

- ❖ *Programy służące profilaktyce i wczesnej wykrywalności chorób;*
- ❖ *Program profilaktyki raka piersi, szyjki macicy, prostaty;*

- ❖ *Program - rehabilitacja kobiet po mastektomii;*
- ❖ *Program - szczepienia przeciwko rakowi szyjki macicy i brodawczakowi- wirus HPV (typ 6,11,16,18) dla dziewcząt urodzonych w 1998 roku;*
- ❖ *Program "Różowa wstążeczka";*
- ❖ *Opieka hospicyjno - paliatywna nad chorymi w terminalnym stadium choroby nowotworowej.*

W roku 2011 prócz w/w wymienionych programów zrealizowano ponadto: Kampanię społeczną „Bądź Panią Swojego Życia” oraz Piknik „Chodzę, biegam więc jestem”, których celem było wczesne wykrycie chorób i profilaktyka, zachęcenie do wykonania badań profilaktycznych, zmniejszenie śmiertelności z powodu raka piersi i macicy u kobiet, u mężczyzn - z powodu raka prostaty, podniesienie poziomu wiedzy na temat choroby, poprzez edukację pacjentów, szczepienia przeciw HPV, nauka samobadania piersi, ćwiczenia rehabilitacyjne kobiet po mastektomii.

W latach 2010-2011 realizowano także Programy - Profilaktyka chorób układu krążenia. Ich celem było wczesne rozpoznawanie czynników ryzyka chorób układu krążenia. W programie tym w województwie podlaskim w 2011 r. uczestniczyło łącznie 1.656 osób. W porównaniu do roku 2010 liczba uczestników programu wzrosła o 24, co daje wzrost o 1,5%. Program adresowany był do osób w wieku 35, 40, 45, 50 oraz 55 roku życia, u których nie została dotychczas rozpoznana choroba układu krążenia i które w okresie ostatnich 5 lat nie korzystały ze świadczeń udzielanych w ramach programu.

Ponadto w 2010 roku realizowano Program zapobiegania zakażeniom HIV w województwie podlaskim. Celem jego było przede wszystkim podniesienie świadomości mieszkańców województwa podlaskiego w zakresie profilaktyki zakażeń wirusem HIV. W ramach programu odbywały się: szkolenia uczniów, studentów, pedagogów, nauczycieli, pielęgniarek szkolnych zakresu zwiększenia wiedzy HIV/AIDS. W 2010 roku zorganizowano następujące Kampanie: „Daj szansę swojemu dziecku, nie daj szansy AIDS”, „Wiedza ratuje życie”, „Wróć bez HIV”. Zorganizowano także Bieg Juwenaliowy oraz stoiska informacyjno - edukacyjne w ramach obchodów Dnia Pamięci o Zmarłych na AIDS .

W roku 2011 zorganizowano Kampanie: „Wiedza ratuje życie”, „Zrób test na HIV”, „Wróć bez HIV” ,,, „Olimpiada wiedzy o HIV/AIDS" w szkołach gimnazjalnych (poziom powiatowy i wojewódzki), Konkurs „MAT – wygrywa Miłość, Akceptacja, Tolerancja”, Bieg Juwenaliowy w ramach obchodów Światowego Dnia Walki z AIDS.

Populacja objęta programami to: młodzież szkolna, studenci, dorośli, nauczyciele, pacjenci oddziałów i poradni oraz osoby odwiedzające, pielęgniarki. Programy realizowano na terenie województwa podlaskiego. Całkowity koszt w/w programów realizowanych na terenie województwa podlaskiego w 2010 roku wynosił 59.642,95 zł., zaś w 2011 roku 47.575,84 zł.

Realizowano również **profilaktykę antynikotynową**. Jej celem było podniesienie świadomości mieszkańców województwa podlaskiego na temat szkodliwości palenia tytoniu, zmniejszenie zachorowań, inwalidztwa zdrowotnego i przedwczesnej umieralności z powodu chorób układu oddechowego, stworzenie miejsc pracy wolnych od dymu papierosowego. W 2010 roku całkowity koszt programów dotyczących profilaktyki antynikotynowej wynosił 17.105,50 zł. Na ten cel wydatkowano również środki unijne. Programami objęto: młodzież szkolną, nauczycieli, pracodawców i pracowników zakładów

pracy, pacjentów poradni i oddziałów szpitalnych oraz osoby odwiedzające. W 2011 roku odbyła się emisja 2 programów edukacyjnych, porady lekarzy POZ, porady personelu średniego, badania spirometryczne, badania EKG, kampania promująca styl życia wolny od dymu tytoniowego „Nie palę, bo...”, obchody „Światowego Dnia bez Tytoniu”. Ponadto prowadzono zajęcia edukacyjno - informacyjne, organizowano festyny, konkursy, rozpowszechniano ulotki, plakaty o tematyce prozdrowotnej. W ramach podsumowania programu Podlaski Wojewódzki Ośrodek Medycyny Pracy w Białymstoku we współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Podlaskiego zorganizował konferencję pt. „Miejsce pracy wolne od dymu tytoniowego”. Na realizację w/w programów w 2011 r. poniesione zostały nakłady w wysokości 11.200,00 zł.

W ramach działań służących promocji zdrowia i kształtujących zdrowy styl życia realizowano programy dotyczące „*Wsparcia osób niepełnosprawnych i ze schorzeniami ruchu*”. Ich celem było stwarzanie warunków umożliwiających funkcjonowanie osobom niepełnosprawnym, zmniejszenie lub ograniczenie negatywnych skutków przewlekłych schorzeń układu kostno - stawowego u osób z zaburzeniami funkcji ruchu, zorganizowanie fachowej pomocy medycznej i pielęgnacyjnej chorym, niepełnosprawnym i będącym w podeszłym wieku. Populacja objęta programami to: dzieci, osoby starsze, chore, przewlekle chore, niepełnosprawne. Programy realizowano na terenie powiatu sokólskiego oraz gmin: Krynek, Wizna, Sidra, Szudziałowo, Kuźnica, Przytuły, Choroszcz, Supraśl. Całkowity koszt w/w programów w 2010 roku wynosił 276.760, 49 zł., zaś w roku 2011 – 201.065,62 zł.

Realizowano także programy - „*Zapobieganie zagrożeniom życia i zdrowia*” oraz „*Pierwsza pomoc w nagłych przypadkach*”. Celem ich było podniesienie poziomu wiedzy z zakresu udzielania pierwszej pomocy, poprawa bezpieczeństwa na drogach. Populacja objęta programami to przedszkolaki, uczniowie szkół podstawowych, gimnazjum, mieszkańcy miasta Białystok, miasta i powiatu Łomżyńskiego, gminy Turośń Kościelna. Całkowity koszt w/w programów w 2010 roku wynosił 30.986,66 zł. Dane liczbowe wskazują, że w 2011 roku na programy „*Pierwsza pomoc w nagłych przypadkach*” wydatkowano kwotę w wysokości 12.060,00 zł.

Celem programów dotyczących „*Zapobiegania chorobom zakaźnym*” oraz „*Szczepienia ochronne*” było uświadomienie zagrożeń, jakie niosą choroby zakaźne oraz jakie znaczenie mają szczepienia ochronne, wyeliminowanie problemów zdrowotnych, jakimi są najczęstsze zachorowania u noworodków, niemowląt i małych dzieci. Programami objęto: niemowlęta, dzieci i rodzice małych dzieci, młodzież w wieku szkolnym, pacjenci SP ZOZ Lipsk, mieszkańcy miast i gmin od 65 roku życia. Programy realizowano na terenie Miasta Białystok, Gmin: Michałowo, Choroszcz, Lipsk, Mielnik, Wasilków. Całkowity koszt w/w programów w 2010 roku wynosił 208.243, 00 zł., zaś w 2011 oku – 171.069,37 zł.

W latach 2010 – 2011 na terenie województwa podlaskiego realizowano programy dotyczące **promocji zdrowia**. Ich celem było kształtowanie umiejętności życiowych, promocja aktywnego stylu życia i zbilansowanej diety w oparciu o indywidualną odpowiedzialność i wolny wybór jednostki, profilaktyka zdrowotna, badania przesiewowe: cukru, cholesterolu, ciśnienia tętniczego, prześwietlenia małoobrazkowe, spirometria. Populacja objęta programami to: dzieci, młodzież, pacjenci SP ZOZ, osoby w podeszłym wieku, osoby o niskich dochodach , samotne

i bezrobotne. Programy realizowano na terenie miasta Białystok, Sokółka, Augustów, Michałowo oraz powiatów: sokólskiego, łomżyńskiego, augustowskiego i gmin: Choroszcz, Augustów, Wizna, Kuźnica, Michałowo, Sidra, Lipsk, Szudziałowo, Czyżew. Całkowity koszt w/w programów w 2010 roku wynosił 312.183, 44 zł. Na realizację w/w programów w 2011 r. poniesione zostały nakłady w wysokości 61.905,00 zł.

Realizacja profilaktycznych programów zdrowotnych w województwie podlaskim w 2011 r. w przypadku 3 programów: profilaktyki chorób układu krążenia, programu profilaktyki raka piersi i programu badań prenatalnych pozostaje na poziomie zbliżonym do ubiegłorocznego. Jedynie w przypadku profilaktyki raka piersi – w etapie pogłębionej diagnostyki odnotowano około 28% wzrost uczestniczek programu i 29% wzrost świadczeń w stosunku do 2010 r. Natomiast w przypadku 2 programów profilaktycznych: programu profilaktyki raka szyjki macicy oraz programu profilaktyki gruźlicy zauważalny jest wzrost liczby uczestników programów oraz liczby udzielonych świadczeń. W etapie pogłębionej diagnostyki programu profilaktyki raka szyjki macicy odnotowano ok. 20% spadek liczby uczestniczek programu oraz liczby udzielonych świadczeń. W przypadku 1 programu - badań przesiewowych w kierunku wczesnego wykrywania jaskry odnotowano znaczący spadek liczby uczestników programu jak również liczby udzielonych świadczeń.

W realizację celów Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej aktywnie włączyła się Komenda Wojewódzka Policji w Białymstoku. W latach 2010–2011 przeprowadzone zostały następujące działania dotyczące wspierania działań służących promocji zdrowia i kształtujących zdrowy styl życia:

- ❖ *Ogólnopolska kampania „Pozory mylą, dowód nie”;*
- ❖ *Ogólnopolska kampania „Odpowiedzialna sprzedaż i serwowanie napojów alkoholowych”;*
- ❖ *Konkurs plastyczny skierowany do gimnazjalistów pod hasłem „Życie bez uzależnień”;*
- ❖ *Konkurs „Żyj z Pasją”;*
- ❖ *Ogólnopolska kampania pn. „Zachowaj trzeźwy umysł”;*
- ❖ *Ogólnopolska kampania „Prowadzę – jestem trzeźwy”;*
- ❖ *Działania „Jestem z Łomży - nie piję”;*
- ❖ *Kampania informacyjna „Drink pod lupą”;*
- ❖ *Targi profilaktyczne „Znajdź czas dla swojego dziecka”;*
- ❖ *Ogólnopolski Dzień Odpowiedzialnej Sprzedaży STOP 18.*
- ❖ *Działania „Jestem z Łomży, myślę trzeźwo”;*
- ❖ *Akademia „Bezpiecznego Dorastania”.*

Problematyka uzależnień to problem powszechnie znany w obecnych czasach. Informacje uzyskane w drodze monitoringu wskazują, że na terenie naszego województwa podejmowane były działania mające na celu usprawnienie systemu wykrywania, diagnozowania i redukcji uzależnień wśród dzieci i młodzieży.

W latach 2010-2011 w ramach podnoszenia kompetencji kadr realizujących działania profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży Komenda Wojewódzka Policji zorganizowała szkolenia dotyczące ograniczania popytu na narkotyki i zasad strategii profilaktycznych. W roku 2010 uczestnikami spotkania były 1.892 osoby, natomiast w roku kolejnym 1.286 osób. Ponadto zrealizowano projekt „Szkoła dobrego wyboru”. W roku 2010 w ramach tego projektu przeszkolono 167 osób, zaś w 2011 roku 137 osób.

W ramach wspierania programów profilaktycznych realizowanych w środowisku szkolnym i rodzinnym KWP zorganizowała w 2010 roku projekt „Szkoła dobrego wyboru”.

W 2010 roku projekt obejmował powiaty: białostocki, bielski, hajnowski, zambrowski, zaś w 2011 roku miasto Białystok, powiat sejneński, suwalski i augustowski. W latach 2010-2011 miasto Łomża realizowało działania PaT „Profilaktyka a Ty”. W roku 2011 r. zrealizowano także następujące projekty: projekt „NIE (...) I JUŻ dot. profilaktyki uzależnień (Siemiatycze), projekt „Rodzina bez uzależnień” (Kolno).

Z informacji pozyskanych z Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w ramach raportu „Ocena Zabezpieczenia Opieki Zdrowotnej w Województwie Podlaskim w 2010 roku” dowiadujemy się, że na terenie naszego województwa realizowano programy dotyczące profilaktyki uzależnień. Ich celem było zapoznanie mieszkańców województwa podlaskiego z rodzajami uzależnień występujących we współczesnym świecie, ich skutkami i sposobami zapobiegania, wyrabianie właściwych nawyków dotyczących spędzania wolnego czasu, kształtowanie zdrowej osobowości pod względem emocjonalnym, psychicznym oraz społecznym. Populacja objęta programami to dzieci i młodzież szkolna. Programy realizowano na terenie Gminy Czyżew i Sejny.

W obszarze profilaktyki szereg działań podejmował również Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku. Jednym z nich było przeprowadzanie w roku 2011 badania ankietowego pn. „Problematyka uzależnień wśród dzieci i młodzieży w województwie podlaskim”. Celem badania była próba określenia obszaru zagrożenia oraz rozmiaru badanego zjawiska wśród uczniów szkół z terenu województwa podlaskiego. Problematyka badawcza koncentrowała się wokół zagadnień dotyczących używania substancji psychoaktywnych w tym narkotyków, alkoholu, papierosów, uzależnienia od komputera.

W 2010 r. Zarząd Województwa Podlaskiego udzielił dotacji w łącznej kwocie 160.576,00 zł na realizację zadań o charakterze wojewódzkim w zakresie „Programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w województwie podlaskim na lata 2009 - 2013” przez zakłady opieki zdrowotnej, których organem tworzącym jest Samorząd Województwa Podlaskiego tj. Specjalistycznemu Psychiatrycznemu Samodzielnemu Publicznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej w Suwałkach, Samodzielnemu Publicznemu Psychiatrycznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej w Choroszczy oraz Wojewódzkiemu Ośrodkowi Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Łomży.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku przy współpracy z podmiotami realizującymi zadania z zakresu polityki społecznej przeprowadził m.in. przedsięwzięcia:

- Wspólnie z Komendą Wojewódzką Policji w Białymstoku zrealizowano programy i akcje edukacyjno - profilaktyczne mające na celu przeciwdziałanie patologiom społecznym oraz wypracowanie metod i narzędzi prewencyjnych: „Szkoła Dobrego Wyboru”, „Uwaga zagrożenie”, „Stop patologiom” oraz „Prewencja na start”;
- Zorganizowano szkolenie pn. „Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – Szkolenie Podstawowe”, jako kontynuację zainicjowanego w 2008 r. przedsięwzięcia;
- Na podstawie porozumienia z Kuratorium Oświaty dokonano druku 250 sztuk folderu pt. „Dramat i Tragedię Pozostaw Teatrowi” w ramach organizacji przeglądu małych form teatralnych;

- Dnia 27.10.2010 r. zorganizowano wraz z Salezjańskim Ośrodkiem Szkolno – Wychowawczym w Różanymstoku Seminarium pod nazwą: „Przemoc w rodzinie a przemoc rówieśnicza”, skierowane do wychowawców placówek opiekuńczo – wychowawczych z terenu województwa podlaskiego, którego celem było pogłębienie wiedzy w obszarze przemocy w rodzinie, jako czynnika kształtującego niekonstruktywne postawy i zachowania dzieci i młodzieży.

W 2011 roku z budżetu województwa podlaskiego udzielono dotacji na realizację zadań o charakterze wojewódzkim w zakresie „Programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w województwie podlaskim na lata 2009–2013” przez zakłady opieki zdrowotnej, których organem tworzącym jest Samorząd Województwa Podlaskiego, tj.:

- Samodzielnemu Publicznemu Psychiatrycznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej im. dr Stanisława Deresza w Choroszcy – dotacja w kwocie 73.930,00 zł,
- Specjalistycznemu Psychiatrycznemu Samodzielnemu Publicznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej w Suwałkach – dotacja w kwocie 36.630,00 zł,
- Wojewódzkiemu Ośrodkowi Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Łomży – dotacja w kwocie 30.000,00 zł.

Ponadto, w ramach realizacji zadań wynikających z „Programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w województwie podlaskim na lata 2009–2013”, udzielono Caritas Archidiecezji Białostockiej dotacji w kwocie 30.000,00 zł na pierwsze wyposażenie Centrum Integracji Społecznej położonego w obrębie Chmielnik gminie Czarna Białostocka.

Przeprowadzono 23 działania szkoleniowo - dydaktyczne (konferencje, konwersatoria, seminaria i warsztaty) ukierunkowane na dostarczenie aktualnej wiedzy o wybranych problemach społecznych oraz doskonalenie umiejętności pracy w obszarze rozwiązywania tychże problemów w tym m.in.:

- konferencja: „Dziecko krzywdzone – pomoc i interwencja”,
- 3 seminaria szkoleniowe: „Widzę, wiem, reaguję”,
- konwersatorium: „Żyj zdrowiej – bądź sprawny”,
- 3 szkolenia: „Szkoła Dobrego Wyboru”,
- 3 warsztaty: „Superwizja w zakresie terapii rodzin dotkniętych przemocą”,
- konferencja: „Jestem bezpieczny, znam swoje prawa” – bezpieczeństwo i zapobieganie przemocy w środowisku osób starszych i niepełnosprawnych w województwie podlaskim,
- seminarium: „Udział i rola kuratorów sądowych w funkcjonowaniu Lokalnych Zespołów Interdyscyplinarnych”,
- spotkanie przedstawicieli podlaskich placówek leczenia uzależnień,
- 3 szkolenia podstawowe dla członków Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- 3 warsztaty w ramach programu Wczesnej Interwencji wobec Młodych Użytkowników Narkotyków „FreD”.

W powyższych przedsięwzięciach ogółem uczestniczyło 1.404 osoby.

2.4 WZROST ZATRUDNIENIA I MOBILNOŚCI ZAWODOWEJ

Niska stopa zatrudnienia i aktywności zawodowej tudzież wysoka stopa bezrobocia oraz niedopasowanie strukturalne popytu i podaży to wyzwania dla podlaskiego rynku pracy. Bezrobocie pozostaje podstawowym problemem naszego województwa. Podlaski rynek pracy jest mocno zróżnicowany zarówno pod względem terytorialnym jak i strukturalnym, o wyraźnych cechach dysproporcji. Dotyczy to zarówno poziomu bezrobocia na lokalnych rynkach pracy jak i rozwoju gospodarczego, a zwłaszcza rozwoju przedsiębiorczości i liczby działających na lokalnych rynkach podmiotów gospodarczych. Istotną bolączką regionalnego rynku pracy jest również niedopasowanie popytu i podaży oraz pogłębiony spadek liczby miejsc pracy, co skutkuje trudnościami w znalezieniu zatrudnienia przez bezrobotnych.

W stosunku do danych krajowych oraz sytuacji rynku pracy w innych województwach, region podlaski plasuje się na niskiej pozycji. Owa sytuacja wymaga prowadzenia oraz wdrażania aktywnej regionalnej polityki rynku pracy, wpływającej na poprawę skuteczności jego funkcjonowania. Polityka rynku pracy jest narzędziem samorządu województwa służącym reagowaniu na wyzwania, bariery i problemy występujące w tak szerokim obszarze jakim jest rynek pracy, na którym spotykają się kwestie społeczne, ekonomiczne, edukacyjne, kulturowe i administracyjne. Propozycje zadań i działań w tym obszarze, do realizacji w latach 2010-2018 włączono w ramy określonych celów, które zostały wpisane w Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej.

Główne cele regionalnej polityki rynku pracy określone w Strategii to:

1. *Promocja i aktywizacja regionalnego rynku pracy - rozwój inicjatyw służących tworzeniu miejsc pracy.*
2. *Dostosowanie kształcenia i edukacji do potrzeb rynku pracy.*
3. *Ograniczenie skali zjawiska wykluczenia społecznego i ubóstwa.*

Działania w ramach pierwszego celu ukierunkowane były na promocję przedsiębiorczości i samozatrudnienia wśród bezrobotnych i poszukujących pracy, wspieranie finansowe pracodawców tworzących nowe miejsca pracy oraz dotyczyły sposobów pozyskiwania i optymalnego wykorzystania środków zewnętrznych funduszy pomocowych celem poprawy infrastruktury województwa.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec roku 2010 w województwie podlaskim zarejestrowanych było 91.701 podmiotów gospodarczych, natomiast w końcu listopada 2011 roku - 91.919. Liczba nowopowstałych podmiotów gospodarczych, tworzonych przez osoby bezrobotne, w związku z przyznaniem przez Powiatowe Urzędy Pracy z Funduszu Pracy środków na działalność gospodarczą oraz w wyniku wdrażania przez Wojewódzki Urząd Pracy Działania 6.1 i 8.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, a także realizacji projektów własnych w roku 2011 zmalała w stosunku do roku 2010².

---

² Dane z WUP uzyskane w drodze badania własnego

Według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w 2010 roku Powiatowe Urzędy Pracy ze środków Funduszu Pracy udzieliły wsparcia finansowego celem podjęcia działalności gospodarczej – 2.130 osobom bezrobotnym. Wojewódzki Urząd Pracy w ramach wdrażania Działania 6.1 i 8.1 POKL udzielił dotacji – 1.168 oraz w ramach realizacji projektu 6.2 POKL „Założ firmę – spełnij swoje marzenia” – 53 osobom. Łącznie udzielono 3.351 osobom bezrobotnym dotacji na podjęcie działalności gospodarczej.

W roku 2011 dotacje uzyskało 1.662 osób bezrobotnych, w tym Powiatowe Urzędy Pracy ze środków Funduszu Pracy udzieliły dotacji na podjęcie działalności gospodarczej 800 osobom bezrobotnym. WUP w ramach realizacji Działania 6.1 i 8.1 POKL udzielił wsparcia 862 osobom, w tym poprzez realizację projektu w ramach Poddziałania 8.1.2 POKL „Reintegracja zawodowa osób do tkniętych negatywnymi skutkami procesów restrukturyzacyjnych podlaskiej gospodarki” – 48 osobom. Spadek liczby osób korzystających z dotacji na podjęcie działalności gospodarczej w roku 2011 spowodowany był zmniejszeniem kwoty środków finansowych przeznaczonych na ten cel.

Pracodawcy tworząc nowe miejsca pracy i zatrudniając osoby bezrobotne mogą liczyć na finansowe wsparcie między innymi w postaci: zatrudnienia osób bezrobotnych w ramach prac interwencyjnych, refundacji kosztów wyposażenia oraz doposażenia stanowisk pracy. Dofinansowanie kosztów utworzenia stanowiska pracy odbywa się na zasadzie refundacji pracodawcy poniesionych kosztów. Wojewódzki Urząd Pracy w 2010 roku odnotował wzrost liczby zatrudniających, w liczbie 1.349, którzy otrzymali dofinansowanie na utworzenie nowych miejsc pracy. W roku kolejnym liczba ta była znacznie niższa i wynosiła 616. Spadek dofinansowań z Funduszu Pracy kosztów wyposażenia/doposażenia stanowisk pracy w roku 2011 spowodowany był zmniejszeniem kwoty środków finansowych przeznaczonych na ten cel.

Jedną z szans rozwoju infrastruktury województwa jest pozyskiwanie środków finansowych z zewnętrznych funduszy pomocowych. Z przeprowadzonej analizy wynika, że ośrodki pomocy społecznej pozyskały i wykorzystały na ten cel w 2010 roku 2.555.902,94 zł, zaś w 2011 – 2.594.000,00 zł.

Sytuacja gospodarcza, a tym samym sytuacja na rynku pracy, zmienia się dynamicznie. Istotnym zadaniem jest uchwycenie kierunków i trendów zachodzących zmian. Aby to osiągnąć, diagnoza sytuacji w tym obszarze musi być sporządzana w sposób ciągły – to, co aktualnie dzieje się na rynku pracy, można rzetelnie opisać i wyczerpująco wyjaśnić tylko odnosząc się do stanu z lat poprzednich. W monitorowanym okresie na terenie województwa podlaskiego przeprowadzane były cykliczne badania potrzeb rynku pracy. Wojewódzki Urząd Pracy w roku 2010 w ramach projektu „Podlaskie Obserwatorium Polityki społecznej” – Poddziałanie 7.2.1 POKL przeprowadził badanie potrzeb rynku pracy z zakresu polityki społecznej. W wyniku analizy ustalono obszary deficytów informacyjnych, tudzież w roku 2011 zrealizowano następujące badania, wynikające z nich: sytuacja osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim - edukacja, rynek pracy, zjawisko długotrwałego bezrobocia w województwie podlaskim, aktywność zawodowa osób po 50 roku życia w województwie podlaskim. W roku 2011 WUP w ramach projektu „Edukacja zawodowa w województwie podlaskim - analiza potrzeb w kontekście zmian na rynku pracy” – Działanie 9.2 POKL przeprowadził badanie stanu szkolnictwa zawodowego oraz potrzeb dydaktycznych szkół zawodowych w kontekście poprawy efektywności

kształcenia zgodnie z potrzebami lokalnych pracodawców i rynku pracy, w tym zapotrzebowania na zielone miejsca pracy w województwie podlaskim. W ramach projektu realizowanego przez WUP „Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych” – Poddziałanie 8.1.4 POKL, zostało przeprowadzone badanie potrzeb w zakresie identyfikacji obszarów, w których istnieją luki informacyjne i na podstawie tego badania w roku 2010 przeprowadzono 8 badań, a w roku 2011 – 6.

Sytuacja na rynku pracy ulega licznym zmianom. Z jednej strony zmienia się struktura zawodowa osób pracujących, powstają nowe zawody, rośnie popyt na pracę określonych grup zawodowych i maleje popyt na pracę innych, z drugiej natomiast, zmienia się charakter zajęć wykonywanych w ramach znanych zawodów, inny jest sposób wykonywania czynności zawodowych, nowe wymagania kwalifikacyjne. Niewątpliwie wpływ na te zmiany ma informatyzacja społeczeństwa.

Z wyników uzyskanych w drodze monitoringu dowiadujemy się, iż na terenie województwa podlaskiego działania dotyczące antycypowania zapotrzebowania na kwalifikacje i umiejętności prowadzone są głównie na poziomie wojewódzkim. W ramach projektu WUP „Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych” – Poddziałanie 8.1.4 POKL, opracowana została Podlaska Mapa Zawodów i Kwalifikacji zawierająca między innymi prognozy dotyczące zapotrzebowania na zawody w ujęciu lokalnym i regionalnym. Ponadto w ramach zadania powstał produkt „Zawody przyszłości”. W ramach wyżej wymienionego projektu prowadzono analizę popytu na pracę w województwie podlaskim w ujęciu regionalnym i lokalnym. Prócz tego Wojewódzki Urząd Pracy opracował ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie podlaskim na podstawie analizy ofert zgłaszanych do Powiatowych Urzędów Pracy oraz zarejestrowanych osób bezrobotnych. W ramach rankingu powstały półroczne i roczne raporty. WUP w ramach prowadzonego rankingu zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie opracował również w ujęciu półrocznym oraz rocznym raporty zawierające między innymi wskaźniki szansy uzyskania pracy w poszczególnych zawodach.

Zmieniające się wymagania zawodów, ich ewolucja, powstawanie oraz zanikanie sprawia, że należy poszukiwać efektywnych sposobów kształcenia zawodowego oraz elastycznego dostosowywania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy. Organizacja szkoleń oraz przekwalifikowań to jedno z najbardziej znanych sposobów skutecznego radzenia sobie z dynamicznymi zmianami w treściach pracy. Przeprowadzony monitoring wykazał, że w roku 2010 OPS-y i PCPR-y w ramach realizowanych projektów systemowych organizowały szkolenia, o tematyce dotyczącej:

- ❖ *obsługi komputera,*
- ❖ *obsługi kas fiskalnych,*
- ❖ *florystyki,*
- ❖ *pierwszej pomocy przedlekarskiej.*

Ponadto organizowano kursy, tj.:

- ❖ *kurs prawa jazdy kat. B,*
- ❖ *kurs operatora koparko - ładowarki,*
- ❖ *kurs opiekuna osób starszych i opieka nad chorym w domu,*
- ❖ *kurs pracownika ochrony,*
- ❖ *kurs kucharza,*
- ❖ *kurs operatora wózków jezdnych, widłowych,*
- ❖ *kurs technologa robót budowlanych,*

- ❖ *kurs kasjer sprzedawca z obsługą kas fiskalnych i innych urządzeń sklepowych,*
- ❖ *kurs obsługi imprez okolicznościowych,*
- ❖ *kurs magazyniera z obsługą programu magazynowego,*
- ❖ *kurs barmana.*

W 2010 roku Powiatowe Urzędy Pracy z terenu województwa podlaskiego zorganizowały 1.819 szkoleń. Wzięło w nich udział 5.050 osób bezrobotnych i poszukujących pracy. Tematyka dostosowana była do zapotrzebowania lokalnych rynków pracy, forma szkoleń również przystosowana była do potrzeb beneficjentów (indywidualne, grupowe).

W 2011 roku ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie organizowały szkolenia i kursy dotyczące następujących sfer tematycznych:

- ❖ *ogrodnik terenów zielonych,*
- ❖ *pracownik małej gastronomii,*
- ❖ *operator wózków jezdniowych z napędem spalinowym,*
- ❖ *prawo jazdy kategorii B3,*
- ❖ *pracownik administracyjno - biurowy,*
- ❖ *profesjonalny sprzedawca,*
- ❖ *kucharz,*
- ❖ *opiekun osób starszych,*
- ❖ *operator wózków jezdnych,*
- ❖ *przewóz osób i rzeczy,*
- ❖ *obsługa kas fiskalnych.*

W 2011 roku Powiatowe Urzędy Pracy zorganizowały 630 szkoleń, w których wzięły udział 1.522 osoby bezrobotne i poszukujące pracy.

Zjawisko marginalizacji i wykluczenia społecznego jest jednym z elementów strategicznych polityki społecznej w zakresie rozwiązywania negatywnych zjawisk, będących następstwem zmieniających się warunków ekonomicznych i społecznych. Jednym z celów do realizacji w latach 2010-2011, dotyczącym obszaru „Wzrostu zatrudniania i mobilności zawodowej”, zapisanym w strategii jest ograniczenie skali zjawiska wykluczenia społecznego i ubóstwa. Aby zrealizować ten cel różne instytucje, w tym między innymi publiczne służby zatrudniania, poodejmowały szereg działań aktywizujących. Aktywizacja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym to podstawowe komponenty ograniczające negatywne procesy rynkowe.

W ramach działań realizowanych przez powiatowe urzędy pracy w województwie podlaskim w 2010 roku aktywnymi programami rynku pracy objęto 25.242 osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, zaś w 2011 roku – 10.077. Były to w szczególności osoby do 25 roku życia, powyżej 50 roku życia oraz osoby długotrwale bezrobotne. Pomoc PUP przybierała formę: zatrudnienia subsydiowanego, szkoleń, staży, przygotowania zawodowego dorosłych, prac społecznie użytecznych.

Z informacji uzyskanych od gmin i powiatów uczestniczących w badaniu monitorującym „Wojewódzką Strategię Polityki Społecznej” wynika, że na terenie województwa podlaskiego w roku 2010 - 16 ośrodków pomocy społecznej i 3 powiatowe centra pomocy rodzinie realizowały aktywne programy rynku pracy, beneficjentami, których było w przypadku OPS - ów - 238 osób, zaś PCPR - ów - 1.032. W roku 2011 na terenie 12 gmin aktywnymi programami rynku pracy objęto 222 osoby, zaś na terenie powiatów 487. W latach 2010-2011 zrealizowano między innymi następujące programy:

- ❖ „Praca - Tak”,
- ❖ „Słońce świeci dla wszystkich”,
- ❖ „Lepsze jutro od bierności do aktywności”,
- ❖ „Razem łatwiej - integracja społeczno - zawodowa”,
- ❖ „Bądź aktywny dziś i jutro”,
- ❖ „Zacznijmy od nowa”.

Były to projekty systemowe POKL adresowane do osób bezrobotnych lub nieaktywnych zawodowo, zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Z informacji uzyskanych w drodze badania ankietowego dowiadujemy się, że w roku 2010 na terenie 16, zaś w 2011 - 14 gmin województwa podlaskiego odnotowano wzrost opracowanych programów/projektów skierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. W 2010 roku ośrodki pomocy społecznej opracowały łącznie 24 takie programy/projekty, zaś rok później 76. W przypadku powiatowych centrów pomocy rodzinie wzrost odnotowano w 4 PCPR – ach.

Efektywność pomocy kierowanej do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zależy w dużym stopniu od sprawności świadczonej pomocy. Aby operatywność podejmowanych działań była wysoka, ważne jest rozwijanie współpracy między służbami zatrudnienia a instytucjami pomocy społecznej w zakresie wspierania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. W 2010 roku ośrodki pomocy społecznej wykazały w badaniu, iż zawarły 19 porozumień ze służbami zatrudnienia, celem podejmowania wspólnych inicjatyw. Powiatowe centra pomocy rodzinie zawarły w 2010 roku 4 takie porozumienia. W roku kolejnym odnotowano wzrost liczby zawartych porozumień w ośrodkach o 6, zaś w powiatowych centrach pomocy rodzinie o 1. W związku ze współpracą służb zatrudnienia z ośrodkami pomocy społecznej na terenie 18 OPS i 3 PCPR zarówno w roku 2010, jak i 2011 odnotowano wzrost liczby osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które uzyskały pomoc. W roku 2010 ośrodki pomocy społecznej z terenu województwa podlaskiego udzieliły wsparcia 638 beneficjentom, tudzież w 2011 – 370. Powiatowe centra pomocy rodzinie w 2010 roku wsparły 122 osoby, natomiast rok później - 173.

2.5. EFEKTYWNA POMOC SPOŁECZNA

Istotą oceny pomocy społecznej (jej świadczeń, programów itp.) pod względem efektywności w znaczeniu ekonomiczności jest to, jaki jest jej bilans kosztów i korzyści. W najbardziej ekonomicznym ujęciu zakładamy, że wszystkie korzyści i koszty da się przedstawić w postaci pieniężnej i po porównaniu ich ze sobą możemy wnioskować o poziomie ekonomiczności, tzn. im wyższa nadwyżka korzyści nad kosztami, tym wyższy jest poziom ekonomiczności ocenianego działania.³

Podejście najbardziej popularne w odniesieniu do sfery społecznej to analiza: koszty – skuteczność, a nie formalna analiza: koszty – korzyści. Jest tak ze względu na trudności w wycenie wszystkich korzyści, jakie przynosi polityka społeczna i w szczególności pomoc społeczna.

W *Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010-2018* w obszarze strategicznym **Efektywna Pomoc Społeczna** zostały wypracowane następujące cele operacyjne:

1. *Zapewnienie możliwości kompetentnej pomocy i wzrost rodzin usamodzielnianych,*
2. *Rozwój aktywnych form pomocy społecznej, integracji i ekonomii społecznej,*
3. *Wyrównywanie szans w dostępie do usług społecznych i integracji mieszkańców wsi,*
4. *Wspieranie rozwoju infrastruktury pomocy społecznej.*

Analizując obszar Efektywna Pomoc Społeczna można pogrupować posiadane zasoby w następujące kategorie.

Zasoby instytucjonalne pomocy społecznej

Zadania pomocy społecznej w województwie podlaskim realizowane są przez jednostki wszystkich szczebli samorządu terytorialnego, administrację rządową a także przez organizacje pozarządowe. W ramach takiego podziału w latach 2010-2011 możemy wyróżnić m.in.:

- 1) na poziomie województwa:
  - ze strony administracji rządowej: Wydział Polityki Społecznej Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego;
  - ze strony administracji samorządowej: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku;
- 2) na poziomie powiatu:
  - 14 powiatowych centrów pomocy rodzinie i 3 miasta grodzkie wykonujące zadania powiatu;
  - 21 domów pomocy społecznej (prowadzonych przez powiat lub na jego zlecenie);
  - 23 warsztatów terapii zajęciowej;
  - 8 ośrodków interwencji kryzysowej;
  - 13 mieszkań chronionych.
- 3) na poziomie gminy:
  - 118 ośrodków pomocy społecznej;

---

³ R. Szarfenberg, *Kryteria ewaluacji pomocy społecznej* (w): A. Hryniewicka (red.), *Różne wymiary skuteczności w pomocy społecznej*, IRSS, Warszawa 2011, s.38

- 16 ośrodków wsparcia, w tym: 9 środowiskowych domów samopomocy, 2 dzienne domy pomocy, 3 noclegownie, schroniska, domy dla bezdomnych, 2 inne ośrodki wsparcia;
- 1 centrum integracji społecznej;
- 3 kluby integracji społecznej;
- ok. 2300 aktywnych organizacji pozarządowych (dane SOF-1 GUS z 2009 r.).

Kadra i jej kwalifikacje

Nad wyraz duży wpływ na zapewnienie rzetelnego i fachowego wsparcia świadczonego przez pracowników sektora pomocy społecznej wszystkim beneficjentom, ma właściwy stan zatrudnienia do wykonywanych zadań oraz odpowiednio wyedukowany personel.

Tabela 4. Stan zatrudnienia w jednostkach pomocy społecznej na terenie woj. podlaskiego w latach 2010-2011

L.p.	Wyszczególnienie	Ogółem na dzień 31.XII.	
		2010	2011
1.	Służby wojewody realizujące zadania z zakresu pomocy społecznej	23	23
2.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	44	46
3.	Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie	114	116
	<i>w tym pracowników socjalnych</i>	32	32
4.	Ośrodki Pomocy Społecznej	1 645	1 596
	<i>w tym pracowników socjalnych</i>	607	622
5.	Domy Pomocy Społecznej	1 392	1 408
6.	Ośrodki Interwencji Kryzysowej	29	35
7.	Ośrodki Wsparcia	152	198
	<i>z tego:</i>		
	<i>ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi</i>	75	119
	<i>dzienne domy samopomocy</i>	5	52
	<i>noclegownie, schroniska, domy dla bezdomnych</i>	5	5
	<i>inne ośrodki wsparcia</i>	67	22
RAZEM:		3 399	3 422

Źródło: opracowanie własne na podstawie MPiPS -03 Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych w naturze i usługach za lata 2010-2011

Analizując lata 2010-2011 można stwierdzić wzrost zatrudnienia w jednostkach pomocy społecznej ogółem o 23 osoby. Największy wzrost odnotowano w ośrodkach wsparcia o 46 i w domach pomocy społecznej o 16 osób. Natomiast spadek zatrudnienia wystąpił jedynie w ośrodkach pomocy społecznej o 49 osób. Mimo, że zatrudnienie w OPS-ach uległo zmniejszeniu liczba pracowników socjalnych zwiększyła się z 607 w 2010 r. do poziomu 622 w roku kolejnym.

Zawód pracownika socjalnego jest zawodem regulowanym, a uprawnienia do jego wykonywania określają przepisy ustawy o pomocy społecznej (art. 110 ust. 1), mówiące o tym, że liczba pracowników socjalnych zatrudnionych w OPS-ach nie może być mniejsza

niż jeden pracownik na 2 tys. mieszkańców oraz nie mniej niż trzech pracowników. Monitoring wykazał, że w 2011 r. na terenie województwa podlaskiego 58 gmin spełniało ten wymóg, natomiast 60 nie (por. załącznik nr 1). Najmniejsza liczna ludności przypadająca na jednego pracownika socjalnego występuje w gminie Jasionówka – 1.021, Rudka – 1.041 i gminie Jeleniewo 1.069 osób. Natomiast w trzech gminach na jednego pracownika socjalnego przypada ponad 4 tys. mieszkańców tj. w gminie: Choroszcz, Wizna i Szypliszki. Jednocześnie jest to najwyższy wskaźnik obciążenia pracownika socjalnego na terenie naszego województwa.

Analizując wymóg posiadania minimum trzech pracowników socjalnych w każdym ośrodku pomocy społecznej, to aż 46 gmin zatrudnia jedynie 1 lub 2 osoby posiadające uprawnienia pracownika socjalnego (por. załącznik nr 1). Wnioskować można, że zatrudnienie tak małej ilości osób pracujących w terenie wynika z realnych potrzeb gminy, jak również z sytuacji finansowej gminy.

Nad wyraz duży wpływ na zapewnienie rzetelnego i fachowego wsparcia świadczonego przez pracowników sektora pomocy społecznej wszystkim beneficjentom ma odpowiednio wyedukowany personel. W związku z tym w latach 2010-2011 zaplanowano działania rozwojowe nastawione na podnoszenie poziomu kompetencji tychże pracowników oraz usprawnieniu ich sposobu radzenia sobie z nowymi sytuacjami lub wyzwaniem zawodowymi. Statystyka dotycząca ilości osób podnoszących kwalifikacje jak i szkoleń, kursów czy wizyt studyjnych w jakich uczestniczyli została opisana w rozdziale *Kapitał Społeczny* niniejszego raportu.

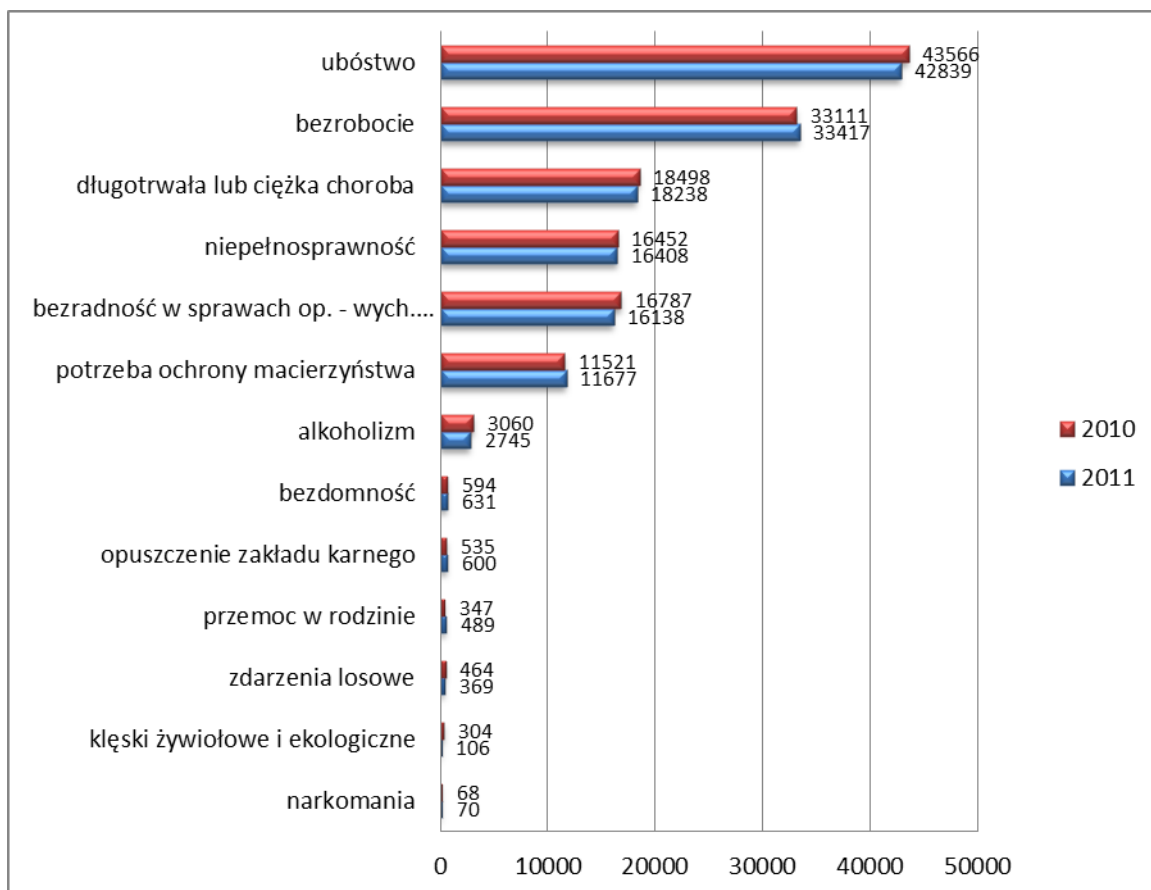
Korzystający z pomocy społecznej w województwie podlaskim

Najczęstszą przyczyną udzielania świadczeń przez ośrodki pomocy społecznej w latach 2010-2011 było ubóstwo. Najczęściej, bo niemal 30% decyzji OPS-y wydawały z tego właśnie powodu. Wsparciem z tytułu ubóstwa objęto w 2011 roku 42.839 mieszkańców województwa. Ubóstwo, jako przyczyna przyznania świadczeń z pomocy społecznej najczęściej występowało w miastach Białystok (5.733) i Suwałki (3.636) oraz w gminie Sokółka (1.731), najrzadziej natomiast w gminie Rutka – Tartak (7), Wysokie Mazowieckie (11) i Czyże (17).

Kolejnym najczęstszym powodem pobierania świadczeń przez klientów pomocy społecznej było bezrobocie. Największy odsetek osób, którym przyznano pomoc z powodu bezrobocia w 2011 r. zanotowano w miastach Białystok (5.203), Suwałki (3.270) oraz w gminie Łapy (2.193), tudzież najmniejszy w gminach Perlejewo (9), Brańsk (11) i Suraz (14). Łącznie świadczeniami z tytułu bezrobocia objęto w 2011 roku 33.417 beneficjentów pomocy społecznej (23% świadczeniobiorców).

Najmniej w badanym okresie, gminy udzieliły świadczeń z powodu klęsk żywiołowych i ekologicznych oraz narkomanii.

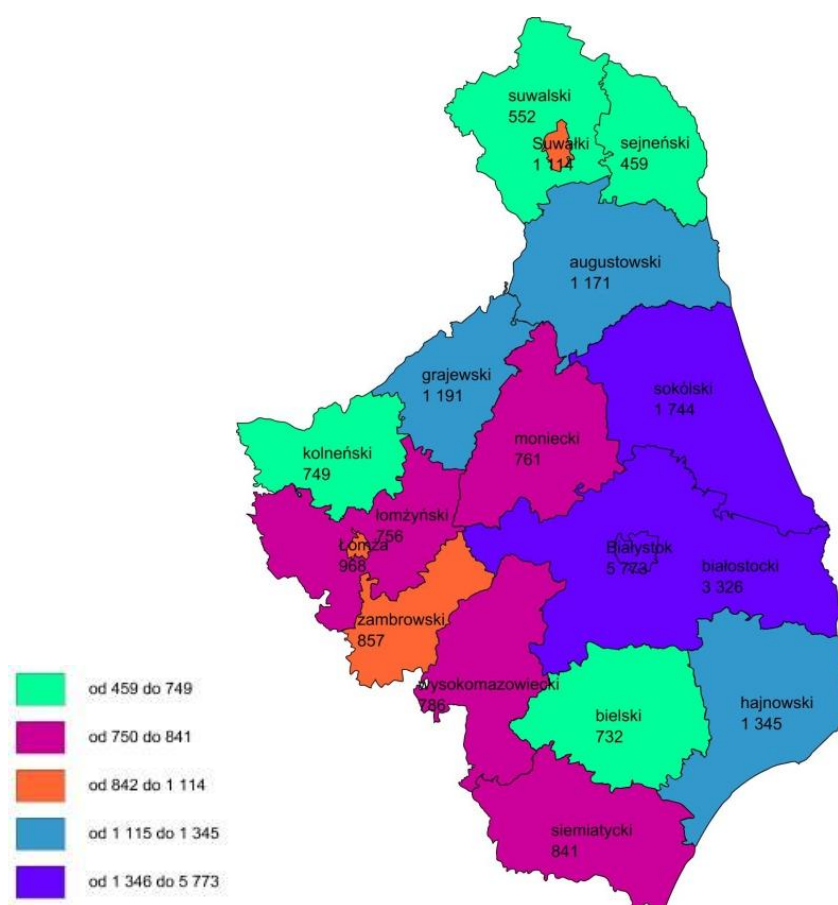
Wykres 2. Liczba osób ogółem, którym przyznano decyzją świadczenia przez gminy woj. podlaskiego latach 2010-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OZPS

Najwięcej środków finansowych z ogółu świadczeń ośrodki pomocy społecznej przeznaczają na zasiłki okresowe. Rysunek Nr 1 prezentuje gminy w ujęciu powiatowym pod względem liczby osób, którym przyznano decyzją świadczenia w postaci zasiłku okresowego w 2011 roku.

Rysunek 1. Liczba osób w gminach w ujęciu powiatowym, którym przyznano decyzją świadczenia pieniężne w postaci zasiłku okresowego w 2011 roku

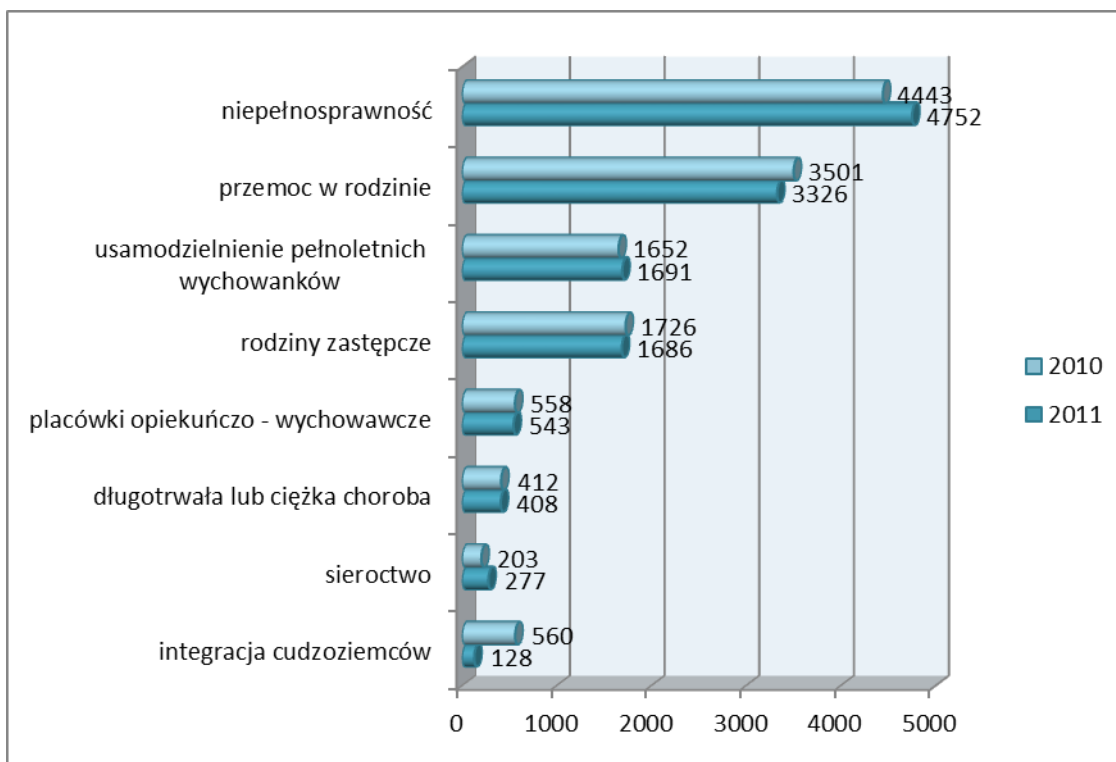
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OZPS

Najwięcej zasiłków okresowych udzielono w mieście Białystok (5.773) oraz na terenie powiatów: białostockiego (1.345) i sokólskiego (1.744), najmniej w powiatach suwalskim (552) i sejneńskim (459).

Najczęstszą przyczyną udzielania świadczeń przez powiatowe centra pomocy rodzinie na terenie województwa podlaskiego w latach 2010-2011 była niepełnosprawność. Stała się ona powodem przyznania wsparcia w przypadku 34% w 2010 r. i 37% w 2011 r. osób korzystających z pomocy jednostek powiatowych.

Wykres 3. Powody korzystania z pomocy społecznej w powiatach (liczba osób ogółem, którym przyznano świadczenia)

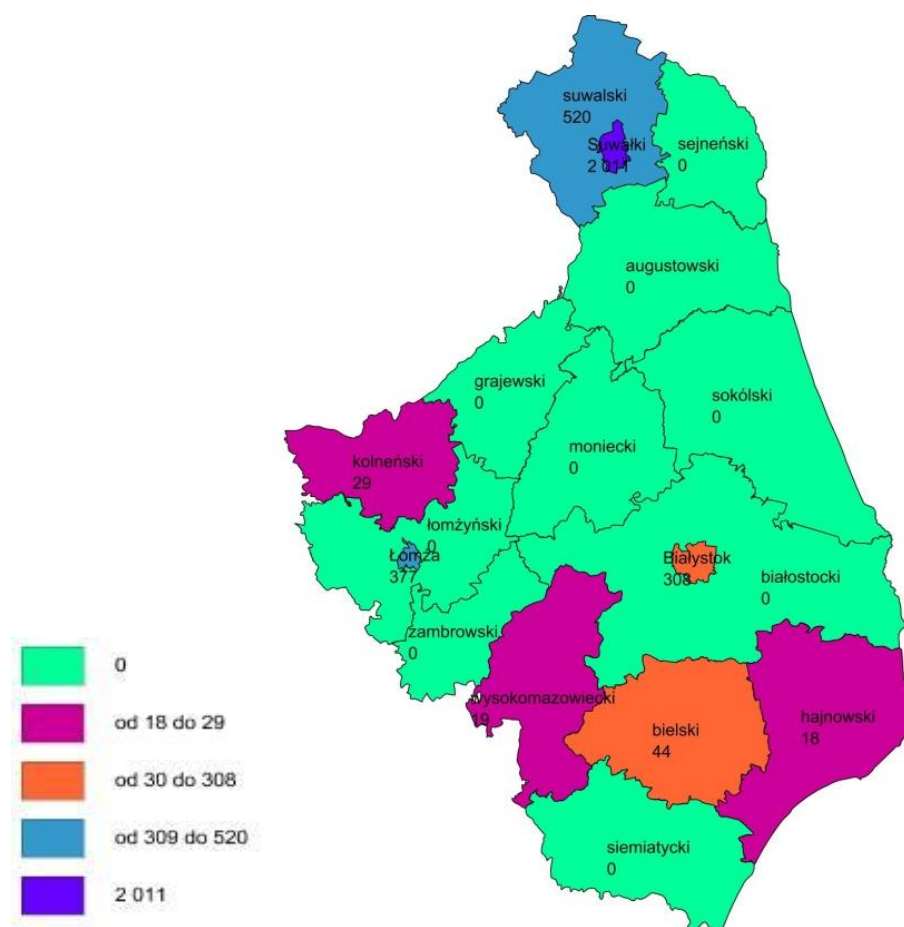

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OZPS

Największy odsetek osób, którym przyznano pomoc z powodu niepełnosprawności w 2011 r. zanotowano w mieście Suwałki (2.257) oraz w powiatach: wysokomazowieckim (1.042), zambrowskim (501) oraz suwalskim (417). Na terenie powiatów: siemiatyckiego, bielskiego, hajnowskiego, białostockiego, monieckiego, sokólskiego, augustowskiego, sejneńskiego oraz miasta Białystok nie odnotowano żadnego beneficjenta, który korzystał w 2011 roku z pomocy tytułem niepełnosprawności.

Przemoc w rodzinie była w analizowanym okresie przyczyną objęcia pomocą od 26% do 27% ogółu osób korzystających ze wsparcia systemu pomocy społecznej.

Rysunek 2. Liczba osób ogółem, którym przyznano świadczenie z powodu przemocy w rodzinie w 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OZPS

Najwięcej osób korzystających z tej formy wsparcia w 2011 r. odnotowano w: mieście Suwałki (2.011), powiecie suwalskim (520) i mieście Łomża (377). Najrzadziej ze wsparcia z tytułu przemocy w rodzinie korzystano w powiatach: hajnowskim (18), wysokomazowieckim (19) i kolneńskim (29).

Narzędzia pracy instytucji pomocy społecznej

Ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie w I kwartale każdego roku kalendarzowego mają obowiązek analizy obszaru wsparcia. Wynikają one z konieczności corocznego raportowania samorządom gminnym i powiatowym podczas sesji niezbędnych potrzeb społecznych i działań oraz przygotowania Sprawozdania MPiPS-03⁴. Od roku 2012 do tych zadań dołączyła ocena zasobów pomocy społecznej, wprowadzona obowiązkiem ustawowym wynikającym z art. 16a i 16b ustawy o pomocy społecznej.

Z powyższych sprawozdań utworzono zestawienie narzędzi pracy wykorzystywanych w instytucjach pomocy społecznej, tj.:

⁴ MPiPS-03 Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych w naturze i usługach

- kontrakt socjalny,
- poradnictwo specjalistyczne,
- praca socjalna,
- interwencja kryzysowa,
- indywidualne programy pomocy i usamodzielnienia,
- specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniem psychicznym,
- programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
- programy integracji dla cudzoziemców.

Tabela 5. Usługi pomocy społecznej w gminach województwa podlaskiego w latach 2010-2011

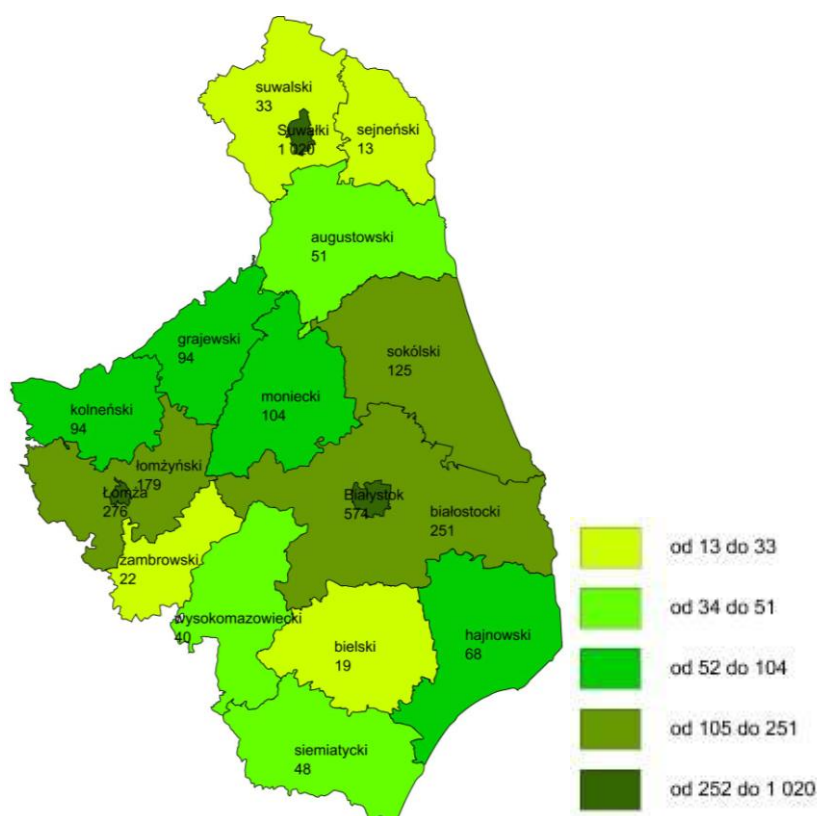
L.p.	Wyszczególnienie	Lata		Udział do ogółu rodzin/osób korzystających w pomocy społecznej	
		2010	2011	2010	2011
Liczba rodzin ogółem					
I.	Ogół rodzin korzystających z pomocy społecznej w OPS	44 757	44 421	-	-
1.	Poradnictwo specjalistyczne (w tym porady prawne, rodzinne i psychologiczne)	7 686	8 638	17,1%	19,4%
2.	Praca socjalna	36 667	38 746	81,9%	87,2%
3.	Interwencja kryzysowa	192	267	0,4%	0,6%
Liczba osób ogółem					
II.	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia w OPS	76 002	75 870	-	-
1.	Kontrakt socjalny	2 455	3 011	3,2%	4,0%
2.	Indywidualne programy pomocy:				
	Indywidualny program wychodzenia z bezdomności (IPWB)	19	35	0,02%	0,05%
	Indywidualny program zatrudnienia socjalnego (IPZS)	0	29	-	0,04%
3.	Specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniem psychicznym	268	251	0,4%	0,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Oceny zasobów pomocy społecznej w województwie podlaskim w 2011 r.

Ponad 80% rodzin korzystających ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej w latach 2010-2011 było objętych pracą socjalną. Biorąc pod uwagę analizowany okres liczba rodzin zwiększyła się o 2.079, co w porównaniu do ogółu rodzin korzystających ze wsparcia pomocy społecznej wzrosło o 5,3%. Innym narzędziem najczęściej wykorzystywanym w pomocy społecznej było poradnictwo specjalistyczne, w tym poradnictwo prawne, rodzinne i psychologiczne. W 2010 r. z tej formy wsparcia skorzystało 17,1% rodzin, w roku kolejnym ponad 19%.

Analizując liczbę osób które, otrzymały decyzją świadczenia z pomocy społecznej wynika, że w 2011 r. ich liczba spadła o 132 osoby w porównaniu do roku poprzedniego. Zauważyć jednak należy wzrost zawartych kontraktów socjalnych (umowa pomiędzy pracownikiem socjalnym a klientem pomocy społecznej) w przeciągu analizowanych lat. W 2010 r. liczba zawartych kontraktów w stosunku do ogółu osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej wyniosła 3,2%, w roku kolejnym była wyższa 0,8%.

Rysunek 3. Liczba osób ogółem, która zawarła kontrakt socjalny w gminach woj. podlaskiego w ujęciu powiatowym w 2011 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OZPS

W 2011 r. kontrakt socjalny zawarło 3.011 osób (por. rys. 3), w tym 55 to osoby z kontraktem w Klubie Integracji Społecznej. Największą ilość kontraktów socjalnych zawarto w miastach na prawach powiatu tj. Suwałkach (1.020), Białymstoku (574), Łomży (276) oraz w gminie Łapy (134). Ważne podkreślenia jest, że 52% gmin naszego regionu w 2011 r. nie miało podpisanych umów z klientami pomocy społecznej w formie kontraktu.

Dokonujący analizy usług pomocy społecznej prowadzonych przez powiatowe centra pomocy rodzinie dowiadujemy się, że najczęściej pracownicy PCPR-ów udzielali rodzinom poradnictwa specjalistycznego. W 2010 r. tego rodzaju wsparciem było objętych 81,2%, a w roku kolejnym 93,2% rodzin. Równie często była prowadzona praca socjalna, dotyczyła ona ok. 50% rodzin będących pod opieką samorządu powiatowego. Niepokojący

jest wzrost interwencji kryzysowych w rodzinach. W 2010 r. interwencja była przeprowadzona w 1 885 rodzinach, w roku 2011 wzrosła o kolejne 1 344 rodzin (por. tab. 6).

Tabela 6. Wybrane usługi pomocy społecznej prowadzone przez powiaty województwa podlaskiego w latach 2010-2011

L.p.	Wyszczególnienie	Lata		Udział do ogółu rodzin/osób korzystających w pomocy społecznej	
		2010	2011	2010	2011
Liczba rodzin ogółem					
I.	Ogół rodzin korzystających z pomocy społecznej w pcpr	6 601	6 332	-	-
1.	Poradnictwo specjalistyczne (w tym porady prawne, rodzinne i psychologiczne)	5 360	5 904	81,2%	93,2%
2.	Praca socjalna	3 038	3 198	46%	50,5%
3.	Interwencja kryzysowa	1 885	3 229	28,5%	51%
Liczba osób ogółem					
II.	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia w pcpr	9 437	9 094	-	-
1.	Kontrakt socjalny	483	784	5,1%	8,6%
2.	Indywidualne programy usamodzielnienia	693	731	7,3%	8%
3.	Specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniem psychicznym	1 549	1 224	16,4%	13,5%
4.	Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	166	250	1,8%	2,7%
5.	Indywidualny program integracji dla cudzoziemców	269	82	2,9%	0,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z *Oceny zasobów pomocy społecznej w województwie podlaskim w 2011 r.*

Ponadto powiatowe centra pomocy rodzinie najczęściej udzielały specjalistycznych usług osobom z zaburzeniem psychicznym (w 2010 r. – 1.549, w 2011 r. – 1.224), zawierały indywidualne programy usamodzielnienia (w 2010 r. 693, w roku kolejnym 731) oraz podpisywały kontrakty socjalne (w pierwszym analizowanym roku 483, w kolejnym 784). Jedynie liczba indywidualnych programów integracji dla cudzoziemców zmalała z 269 w roku 2010, do poziomu 82 programów w roku kolejnym.

W celu uzupełnienia działań podejmowanych przez jednostki pomocy społecznej można również wymienić m.in. tworzenie Lokalnych Zespołów Interdyscyplinarnych czy tworzenie podmiotów ekonomii społecznej. Jednostki samorządu terytorialnego przy współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi instytucjami z otoczenia pomocy

społecznej starają się pomóc osobom wykluczonym społecznie lub w trudnej sytuacji życiowej w odnalezieniu się w nowej rzeczywistości społecznej.

Praca metodą zespołów interdyscyplinarnych podnosi efektywność podejmowanych działań dla rodzin. Główna idea zespołów interdyscyplinarnych to tworzenie wspólnej płaszczyzny pracy dla pracowników różnych instytucji i organizacji zajmujących się przeciwdziałaniem zjawiskom patologii społecznej.

W myśl art.9a i 9b Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie gmina podejmuje działania na rzecz przeciwdziałania zjawisku przemocy w rodzinie. Z informacji uzyskanych z Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku wynika, że w województwie podlaskim od sierpnia 2010 r. do końca roku 2011 na terenie 113 gmin funkcjonowały Lokalne Zespoły Interdyscyplinarne. W analizowanym okresie na terenie następujących gmin nie powstały LZI: Dobrzyniewo Duże, Dubicze Cerkiewne, gmina Łomża, Miastkowo, gmina Wysokie Mazowieckie (na dzień dzisiejszy we wszystkich gminach powołano lokalne zespoły interdyscyplinarne).

Rozwój ekonomii społecznej jest jednym ze sposobów przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Podmioty ekonomii społecznej aktywizują i włączają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym do gospodarki rynkowej, przyczyniają się do podniesienia spójności społecznej i czynią to w tych obszarach marginalizacji, z którymi nie radzi sobie sektor publiczny.

Według *Wieloletniego Planu Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie podlaskim na lata 2013-2020* (projekt z dn. 27.09.2012r.) podzielono sektor ekonomii społecznej na:

- Przedsiębiorstwa społeczne, w tym znalazły się m.in.: organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą (ok. 100); zakłady aktywności zawodowej (Zakład Aktywności Zawodowej KRES w Zambrowie funkcjonuje od listopada 2010 r.); spółdzielnie (w 2010 r. - 474), w tym spółdzielnie socjalne (10) i spółdzielnie pracy; zakłady pracy chronionej (w 2010 r. - 27); spółki non-profit (brak prowadzonego rejestru).
- Podmioty ekonomii społecznej, tj. organizacje pozarządowe (według danych SOF-1 GUS z 2009 r. w woj. podlaskim działa 2.300 aktywnych organizacji); warsztaty terapii zajęciowej (23); centra integracji społecznej (pierwsze powstało w 2011 r. w miejscowości Chmielnik, gmina Czarna Białostocka, prowadzone przez Caritas Archidiecezji Białostockiej, obecnie na terenie województwa funkcjonują 4 CIS-y); kluby integracji społecznej (w roku 2010 funkcjonowały dwa takie podmioty: w Łapach i Suwałkach, w roku 2011 działalność rozpoczął kolejny KIS w Białymstoku); ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (3); organizacje parasolowe (brak danych).
- Otoczenie ekonomii społecznej: organizacje wspierające, lokalne grupy działania, otoczenie finansowe, instytucje pomocy społecznej, samorząd lokalny, instytucje pośredniczące, sektor biznesowy.⁵

---

⁵ *Wieloletni Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie podlaskim na lata 2013-2020*, Projekt z dn. 27 września 2012 r., s. 24-31

W roku 2011 podsumowano również funkcjonowanie Poakcesyjnego Programu Wsparcia Obszarów Wiejskich. Zestawienie poniższe przedstawia działania 28 gmin (24% gmin z terenu województwa podlaskiego) objętych w latach 2010-2011 w/w Programem.

Tabela 7. Dane dotyczące realizacji poakcesyjnego programu wsparcia obszarów wiejskich na terenie województwa podlaskiego

Liczba gmin objętych programem	28	Liczba zawartych umów	321
Liczba gmin korzystających z zewnętrznego finansowania poza PPWOW	25	- w tym sektorem niepublicznym	134
Liczba nowych NGO powstałych w ramach Programu	36	- w tym umów partnerskich	103
Liczba odbiorców/uczestników ⁶	52 882	Kwota zawartych umów	6.779.636,80 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych PPWOW

Dzięki realizacji PPWOW nastąpiło m.in.:

- budowanie partnerstw z wieloma podmiotami,
- zaangażowanie mieszkańców w realizację działań oraz integrowanie społeczności lokalnej (w działaniach mogły uczestniczyć zarówno dzieci i młodzież, rodziny, jak też osoby starsze),
- kultywowanie lokalnej tradycji,
- podniesienie kompetencji, zaangażowania, doświadczeń w środowiskach gminnych,
- utworzenie min. 40 nowych miejsc spotkań,
- korzystanie z Funduszu Sołeckiego,
- podniesienie świadomości gmin uczestniczących w PPWOW do etapu ożywienia gospodarczego/ekonomii społecznej,
- poprawienie przejrzystości planowania i wydatkowania środków na sprawy społeczne.

Wszystkie gminy uczestniczące w Poakcesyjnym Programie Wsparcia Obszarów Wiejskich (PPWOW) opracowały w 2010 roku mechanizm identyfikowania i monitorowania potrzeb społecznych. Prawie wszystkie (z wyjątkiem jednej) wypracowały mechanizm gromadzenia informacji o jakości świadczonych usług.

Opracowania i analizy dotyczące pomocy społecznej w województwie podlaskim

W 2009 r. w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Białymstoku, celem efektywnego diagnozowania potrzeb społecznych rozpoczęło swoją działalność *Obserwatorium Integracji Społecznej* (OIS). Obserwatorium powstało w ramach Projektu „Koordynacja na Rzecz Aktywnej Integracji” Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna

⁶ Jedna osoba mogła uczestniczyć w kilku usługach świadczonych w ramach programu

Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Realizacja Projektu przewidziana jest na lata 2009-2013. Powstanie Obserwatorium jest odpowiedzią na potrzebę identyfikacji regionalnych problemów społecznych oraz informacji o instytucjach zajmujących się ich rozwiązywaniem.

W latach 2010-2011 OIS przeprowadził m.in. następujące badania i analizy:

1. *Wojewódzką Strategię Polityki Społecznej na lata 2010-2018;*
2. *RAPORT „Instytucje wobec osób starszych” – badanie ogólnopolskie;*
3. *Analiza bilansu potrzeb w zakresie pomocy społecznej w województwie podlaskim na 2010 i 2011 rok;*
4. *Raport z realizacji programów w zakresie polityki społecznej na terenie gmin i powiatów województwa podlaskiego w latach 2006-2008;*
5. *Raport z realizacji programów w zakresie polityki społecznej na terenie województwa podlaskiego w roku 2009;*
6. *Wielowymiarowa analiza poziomu ubóstwa w województwie podlaskim w latach 2007-2009;*
7. *Przemoc wobec dzieci i młodzieży w środowisku rówieśniczym i rodzinnym – skala zjawiska w województwie podlaskim;*
8. *Problematyka uzależnień wśród dzieci i młodzieży – skala zjawiska w województwie podlaskim;*
9. *Eurosieroctwo – skala zjawiska w województwie podlaskim;*
10. *Stres wśród dzieci i młodzieży – skala zjawiska w województwie podlaskim;*
11. *„Człowiek tyle jest wart, ile może dać drugiemu człowiekowi”. Diagnoza wolontariatu w województwie podlaskim;*
12. *Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie. Przemoc jako element dezintegracji społecznej.*

Ponadto w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w 2010 r. powstał projekt systemowy *Podlaskie Obserwatorium Polityki Społecznej (POPS)* w ramach Priorytetu VII Promocja integracji społecznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. POPS podobnie jak OIS ma za zadanie uzyskanie pogłębionej diagnozy sytuacji w sferze działania polityki społecznej w regionie, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów, w których występują braki informacyjne. W analizowanym okresie POPS opracował następujące raporty:

1. *Osoby niepełnosprawne w województwie podlaskim - edukacja, rynek pracy;*
2. *Aktywność zawodowa osób powyżej 50 roku życia w województwie podlaskim;*
3. *Zjawisko długotrwałego bezrobocia w województwie podlaskim.*

Powyższe badania i analizy mają zaspokoić potrzeby informacyjne, ułatwić monitorowanie problemów społecznych, usprawnić wymianę informacji, nawiązać współpracę przedstawicieli instytucji pomocy i integracji społecznej oraz innych podmiotów działających w obszarze polityki społecznej w woj. podlaskim.

2.6 KAPITAŁ SPOŁECZNY

Kapitał społeczny to potencjał zgromadzony w społeczeństwie i jednostkach w postaci instytucji, norm, wartości, przedsięwzięć, tworzący podstawę dla budowania opartych na zaufaniu relacji społecznych, które sprzyjają współpracy, kreatywności i wymianie wiedzy przyczyniają się do osiągnięcia celów, których osoby indywidualne nie byłyby w stanie samodzielnie zrealizować. Relacje te tym samym przyczyniają się do równoważenia oraz szybszego i stabilniejszego rozwoju Polski.

Kapitał społeczny jakkolwiek byłby definiowany ma bez wątpienia wpływ na gospodarkę, gdyż ułatwia realizację różnorodnych celów indywidualnych, jak i zbiorowych. Rozwój społeczno-gospodarczy poprzez napływ do Polski inwestycji zagranicznych, w tym funduszy unijnych oraz efektywne ich wykorzystanie, nie byłby możliwy bez tej formy kapitału.

Zasadniczym celem niniejszego rozdziału było przedstawienie roli kapitału społecznego w procesie tworzenia transferu wiedzy, co okazuje się być szczególnie ważne w przypadku polskiej gospodarki, która usiłuje zwiększyć swą zdolność konkurencyjności i innowacyjności budując filary gospodarki opartej na wiedzy.

Działania w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Jak wspomniano we wcześniejszych rozdziałach, w latach 2010 – 2011 na terenie województwa podlaskiego podejmowano wiele przedsięwzięć w ramach zwiększenia skuteczności działań osób i instytucji na rzecz rozwiązywania problemów społecznych. W związku z tym w ramach POKL Priorytet VII Promocja Integracji Społecznej podejmowano działania zmierzające do ułatwienia dostępu do rynku pracy osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz rozwijania instytucji ekonomii społecznej, jako skutecznej formy integracji społeczno – zawodowej.

W Priorytecie VII w działaniu 7.1 (*Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji*) w ramach poddziałania 7.1.1 (*Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej*) w roku 2010 podpisano 44 umowy z ośrodkami pomocy społecznej, na łączną kwotę 10.753.036,90 zł. W roku 2011 liczba umów wyniosła 45, zaś wysokość przeznaczonych na ten cel środków - 11.064.064,71 zł.

W ramach poddziałania 7.1.2 (*Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie*) w 2010 roku podpisano 12 umów z powiatowymi centrami pomocy rodzinie, o wartości 6.906.827,95 zł, zaś w roku 2011 - 11 umów w kwocie 6.434.026,30 zł.

W ramach działania 7.1.3 (*Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej*) w roku 2010 zawarto umowę z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Białymstoku na kwotę 2.200.000,00 zł, natomiast rok później na kwotę 3.000.000,00 zł.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku w 2010 r. w ramach projektu systemowego zrealizował m.in.: 1 128 godzin szkoleniowych; 2 spotkania seminaryjno-warsztatowe Platformy Wymiany Doświadczeń; 3 wizyty studyjne. W sumie zrealizowano

544,5 godzin doradztwa grupowego i indywidualnego. Łącznie w projekcie do dnia 31 grudnia 2010 roku udział wzięło 1.037 beneficjentów ostatecznych.

Tabela 8. Działania ROPS w Białymstoku w ramach projektu systemowego w 2011 r.

I.p.	Rodzaj zrealizowanego wsparcia	Ilość	Liczba uczestników*	Liczba godzin/liczba dni
1.	Szkolenia jednodniowe	21	357	168 godzin
2.	Szkolenia dwudniowe	33	655	528 godzin
3.	Szkolenia trzydniowe	6	111	144 godzin
4.	Kursy specjalistyczne	6	162	240 godzin
5.	Seminarium dot. lokalnych zespołów interdyscyplinarnych skierowane do kuratorów sądowych	3	238	21 godzin
6.	Seminarium dot. lokalnych zespołów interdyscyplinarnych skierowane do instytucji oświaty	3	134	21 godzin
7.	Seminarium dot. lokalnych zespołów interdyscyplinarnych skierowane do instytucji ochrony zdrowia	3	191	21 godzin
8.	Spotkania Rada Platformy Wymiany Doświadczeń	4	49	8 godzin
9.	Wizyty studyjne	9	227	28 dni
10.	Seminaria Platformy Wymiany Doświadczeń	2	168	8 godzin
11.	Konferencja rekrutacyjna	1	114	4 godziny
12.	Seminaria z zakresu upowszechniania dobrych praktyk instytucjonalnych	3	287	6 dni
13.	Wydanie kwartalników	4	2.000 sztuk	Nie dotyczy
14.	Wydanie publikacji poseminaryjnej	1	300 sztuk	Nie dotyczy
15.	Warsztaty strategiczne	20	204	160
16.	Warsztaty LZI	10	144	80
17.	Warsztaty GAL	8	110	64
18.	Spotkania zespołu/ekspertów dot. opracowywania wieloletniego planu rozwoju ekonomii społecznej	5	22	15
19.	Seminarium dot. ekonomii społecznej	2	117	16
20.	Film promujący dobre praktyki instytucjonalne	1	Nie dotyczy	Nie dotyczy
21.	Ewaluacja projektu systemowego	1	Nie dotyczy	Nie dotyczy
22.	Doradztwo dla pracowników ROPS	1	1	500
23.	Doradztwo z zakresu świadczenia rodzinne i fundusz alimentacyjny	1	132 instytucje	Nie dotyczy
24.	Doradztwo z zakresu tworzenia, modyfikowania strategii rozwiązywania problemów społecznych	1	52 instytucje	Nie dotyczy
25.	Doradztwo z zakresu lokalnych zespołów interdyscyplinarnych (prawne i psychologiczne)	1	39 instytucji	400 godzin
26.	Badanie nt. Stan zastany funkcjonowania Lokalnych Zespołów Interdyscyplinarnych, obejmujący okres od września 2010 r. do lutego 2011 r. oraz od marca 2011 r. do października 2011 r.	1	Nie dotyczy	Nie dotyczy
27.	Badanie nt. Stan zastany ekonomii społecznej na obszarze woj. podlaskiego	1	Nie dotyczy	Nie dotyczy
28.	Badanie nt. Sytuacja osób starszych i ich rola społeczna na terenach wiejskich woj. podlaskiego	1	Nie dotyczy	Nie dotyczy
29.	Publikacji ABC LZI	150	Nie dotyczy	Nie dotyczy
30.	Projekt wieloletniego planu rozwoju ekonomii społecznej	1	Nie dotyczy	Nie dotyczy

* Łącznie w 2011 roku zrealizowano 840 godzin szkoleniowych. Z usługi szkoleniowej skorzystało łącznie 1285 osób

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania ROPS w Białymstoku

W ramach działania 7.2 (*Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej*) w 2010 roku podpisano 20 umów o dofinansowanie na łączną kwotę – 17.528.297,50 zł, natomiast w 2011 roku podpisano umowy z 26 podmiotami na łączną kwotę 27.756.853,54 zł. Środki te przeznaczono na wsparcie finansowe kursów, szkoleń, staży umożliwiających nabycie, podniesienie lub zmianę kwalifikacji i kompetencji zawodowych, ale również na wspieranie działalności podmiotów integracji społecznej, w tym centrów integracji społecznej, klubów integracji społecznej, zakładów aktywności zawodowej oraz podmiotów działających na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej.

W ramach działania 7.3 (*Inicjatywy lokalne w ramach aktywnej integracji*) w 2010 r. podpisano 24 umowy na kwotę 1.141.837,86 zł oraz w 2011 r. 22 umowy na kwotę 994.451,67 zł. Rok 2012 był rokiem wygaszania działania. Do czerwca 2012 r. podpisano 3 ostatnie umowy na łączną kwotę 146.950 zł. W kwestii przedsięwzięć związanych z tym działaniem przeprowadzono wiele inicjatyw lokalnych o charakterze informacyjnym, promocyjnym, szkoleniowym lub doradczym. Przedmiotowe działania nakierowane zostały na minimalizację obszaru wykluczenia społecznego członków społeczności lokalnych zagrożonych wykluczeniem społecznym. W kontekście tych działań podejmowano oddolne inicjatywy lokalne służące m.in. rozwiązaniu problemów zdiagnozowanych przez daną społeczność (w tym przypadku przez mieszkańców gmin wiejskich, wiejsko – miejskich i miast do 25 tys. mieszkańców). Realizacja oddolnych inicjatyw lokalnych wpisała się w realizację zasady empowerment, czyli udziału grup napotykających na problemy społeczne w identyfikacji potrzeb i zakresu wsparcia, na etapie realizacji projektu. Oddolne inicjatywy lokalne wpływały na rozwój dialogu, partnerstwa publiczno-społecznego i współpracy na poziomie lokalnym na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Zrealizowane projekty w ramach środków POKL umożliwiły instytucjom pomocy i integracji społecznej, jak również organizacjom społecznym realizację dużego wachlarza działań, na które nie miały wcześniej wystarczających środków np.: organizację seminariów, wizyt studyjnych, doradztwa dla pracowników pomocy i integracji społecznej, rozwoju form aktywnej integracji, kierunków rozwoju pracy socjalnej, metod i sposobów aktywizacji klientów pomocy społecznej, nowych form i narzędzi wsparcia indywidualnego i środowiskowego, poprawy systemów zarządzania jednostkami pomocy i integracji społecznej, a także w zakresie prawidłowego realizowania zadań przewidzianych dla instytucji pomocy i integracji społecznej.

Na podstawie danych ze sprawozdań rocznych za rok 2010 oraz 2011 Priorytetu VII POKL Instytucji Pośredniczącej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego wynika, iż liczby: klientów, inicjatyw, projektów wzrosły w roku 2011 względem roku poprzedniego. Liczba klientów instytucji pomocy społecznej, którzy zakończyli udział w projektach dotyczących aktywnej integracji w 2010 roku wynosiła ogółem 1.128 osób, natomiast w roku kolejnym wzrosła już o kolejne 1.232 osoby. Na przestrzeni analizowanych lat odnotowano również wzrost liczby klientów instytucji pomocy społecznej objętych kontraktami socjalnymi w ramach realizowanych projektów. W 2010 roku odnotowano 858 beneficjentów, natomiast w roku kolejnym już 2.521 takich osób. Szczegółowy obraz danych liczbowych osób/inicjatyw objętych wsparciem w ramach Priorytetu VII POKL w latach 2010-2011 obrazuje tabela poniżej.

Tabela 9. Liczba osób/inicjatyw objętych wsparciem w ramach priorytetu VII POKL w latach 2010-2011

Lp.	Osoby/inicjatywy objęte wsparciem	2010r.			2011r.		
		K ⁷	M ⁸	O ⁹	K ⁷	M ⁸	O ⁹
1.	Liczba klientów instytucji pomocy społecznej, którzy zakończyli udział w projektach dotyczących integracji	794	334	1.128	1.516	844	2.360
	- w tym osoby z terenów wiejskich	364	187	551	604	393	997
2.	Liczba klientów instytucji pomocy społecznej objętych kontraktami socjalnymi w ramach realizowanych projektów	573	285	858	1.572	949	2.521
3.	Liczba pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej bezpośrednio zajmujących się aktywną integracją, którzy w wyniku wsparcia z EFS podnieśli swoje kwalifikacje w systemie pozaszkolnym	31	4	35	111	8	119
4.	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które zakończyły udział w Priorytecie VII	487	274	761	788	509	1.297
5.	Liczba inicjatyw z zakresu ekonomii społecznej wspartych z EFS	-	-	48	-	-	-
6.	Liczba osób, które otrzymały wsparcie w ramach instytucji ekonomii społecznej	340	221	561	1.780	1.102	2.882
7.	Liczba projektów wspierających rozwój inicjatyw na rzecz aktywizacji i integracji społeczności lokalnych	dotyczy nie	dotyczy nie	24	dotyczy nie	dotyczy nie	22

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych za rok 2010 oraz 2011 Priorytetu VII POKL Instytucji Pośredniczącej UMWP

Wsparcie organizacji pozarządowych

Monitoring wykazuje, że projekty do realizacji w obszarze pomocy społecznej zlecane były również przez wojewodę i samorządy terytorialne. Współpraca z NGO w ramach zadań zleconych wyrażona została w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Najczęściej ta współpraca wynika z założeń przyjętego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi.

⁷ Kobiety

⁸ Mężczyźni

⁹ Ogółem

W latach 2010-2011 wsparcie z zakresu polityki społecznej udzielone dla trzeciego sektora przedstawia się w następujący sposób:

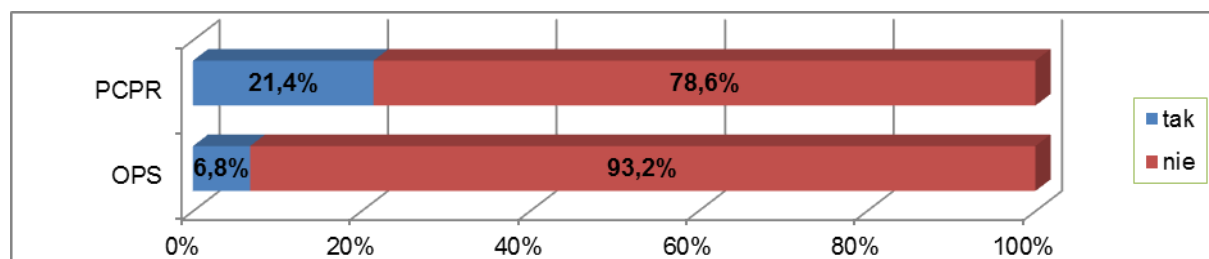
- ✓ **Podlaski Urząd Wojewódzki:** zadania z zakresu pomocy społecznej dofinansował w 2010 r. 11 organizacjom na kwotę 118 tys. zł, w roku kolejnym 12 organizacjom na tą samą kwotę.¹⁰
- ✓ **Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego:** ogółem w 2010 r. przekazano dofinansowanie dla NGO (w tym ROPS) w wysokości 4.254 tys. zł, w 2011 r. – 3.649 tys. zł.¹¹
- ✓ **Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku:** w 2010 r. zlecił zadania 83 organizacjom na kwotę 503 tys. zł, w 2011 r. 77 organizacjom na kwotę 443 tys. zł, ponadto ze środków PFRON w 2011 r. przekazano organizacjom pozarządowym kwotę 451 tys. zł.¹²
- ✓ **Samorządy powiatowe:** w 2010 r. zleciły zadania 17 organizacjom na kwotę 1.456 tys. zł, rok później 15 organizacjom na kwotę 1.644 tys. zł.¹³
- ✓ **Samorządy gminne:** w 2010 r. zleciły zadania 71 organizacjom na kwotę 5.040 tys. zł, w 2011 r. 73 organizacjom na kwotę 5.521 tys. zł.¹⁴

Aktywność lokalna

W celu realizacji działań na rzecz aktywizacji społecznej i rozwiązywania problemów społeczności lokalnej oraz w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji, jak też organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności lokalnej z terenu województwa podlaskiego realizowano m.in. Programy Aktywności Lokalnej - PAL.

Z badania przeprowadzonego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku w 2012 r. wynika, iż w województwie podlaskim programy aktywności lokalnej realizowało 21,4% powiatowych centrów pomocy rodzinie (tj. 3 PCPR-y: Augustów, Bielsk Podlaski, Grajewo) oraz jedynie 6,8% ośrodków pomocy społecznej (tj. 8 OPS-ów: Drohiczyn, Gródek, Mońki, Narewka, Nowogród, Rudka, Wąsosz, Zbójna).

Wykres 4. Odsetek instytucji realizujących programy aktywności lokalnej w województwie podlaskim

Źródło: Raport Programy Aktywności Lokalnej – skala ich wdrażania na terenie woj. podlaskiego, s. 9

¹⁰ na podstawie informacji uzyskanych z Wydziału Polityki Społecznej Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego

¹¹ na podstawie sprawozdania z „Programu współpracy Województwa Podlaskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dn. 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w 2010 r.”

¹² na podstawie sprawozdania ROPS w Białymstoku za rok 2010 i 2011

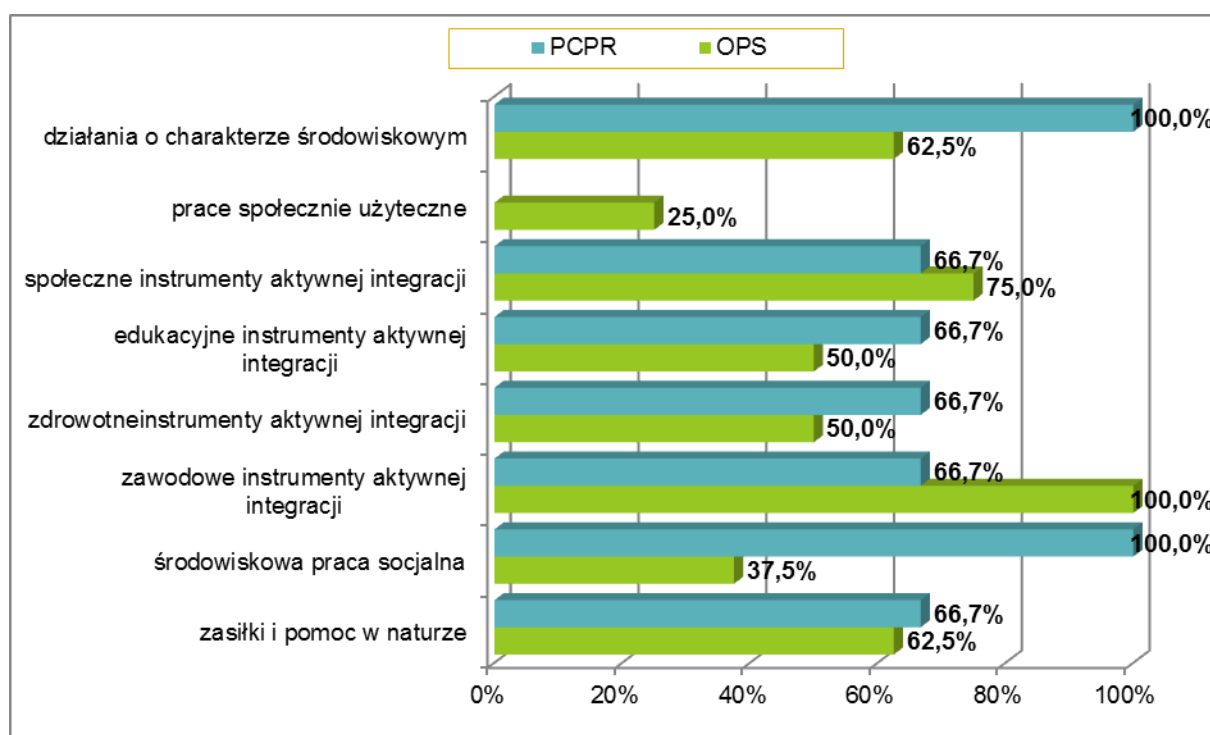
¹³ na podstawie danych z „Oceny zasobów pomocy społecznej województwa podlaskiego w 2011 r.”

¹⁴ na podstawie danych z „Oceny zasobów pomocy społecznej województwa podlaskiego w 2011 r.”

Z przeprowadzonego badania wynika, iż prowadzone przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie programy aktywności lokalnej mają na celu przede wszystkim aktywizację i integrację różnych grup społecznych, szczególnie tych zagrożonych wykluczeniem społecznym. W większości przypadków cele PAL wynikają ze strategii rozwiązywania problemów społecznych dla poszczególnych gmin oraz z wyników przeprowadzonej diagnozy społecznej. Na tej podstawie obrana jest również grupa docelowa programów.¹⁵

Adresatami programów (grupami docelowymi) są przede wszystkim osoby zagrożone wykluczeniem społecznym lub wykluczone społecznie. W badanych instytucjach wsparciem obejmowano następujące grupy docelowe: osoby bezrobotne zwłaszcza korzystające z pomocy społecznej, nieaktywne zawodowo, bezrobotne kobiety, młodzież ucząca się, osoby niepełnosprawne, rodzice i dzieci z rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo – wychowawczych, rodzice niewydolni wychowawczo, samotne matki, osoby do 25 roku życia, osoby starsze i rodziny zagrożone patologią społeczną.¹⁶

Wykres 5. Metody wykorzystywane w realizacji programów aktywności lokalnej

Źródło: Raport Programy Aktywności Lokalnej – skala ich wdrażania na terenie woj. podlaskiego, s. 9

W wyniku przeprowadzonego badania powstała analiza SWOT, czyli zestawienie mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń realizowanych PAL-i. Analiza ta stanowi

¹⁵ Raport Programy Aktywności Lokalnej – skala ich wdrażania na terenie woj. podlaskiego, s. 9

¹⁶ Op. cit., s. 9

podsumowanie realizowanych programów, a także umożliwia wysuniecie wniosków na przyszłość.

Tabela 10. Analiza SWOT realizowanych programy aktywności lokalnej w województwie podlaskim

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczne organizacje społeczne w regionie, ▪ szeroki zakres realizowanych programów pomocowych, ▪ zaangażowanie społeczne pracowników instytucji pomocowych, ▪ rosnąca społeczna potrzeba zmian, ▪ rosnąca świadomość i aktywność ze strony beneficjentów, ▪ wzrost umiejętności i kwalifikacji uczestników programów, ▪ wysoki poziom adekwatności i skuteczności realizowanych projektów. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ brak zaangażowania części beneficjentów, ▪ brak współpracy z innymi instytucjami i podmiotami (brak efektu synergii), ▪ niewystarczająca ilość środków finansowych, ▪ stereotypowe postrzeganie instytucji pomocy społecznej (wsparcie finansowe), ▪ brak zaangażowania i kwalifikacji niektórych osób reprezentujących instytucje pomocowe, ▪ frustracja beneficjentów wynikająca z faktu długotrwałego pozostawania poza rynkiem pracy.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ wsparcie finansowe ze środków unijnych, ▪ aktywne działania lokalnych władz na rzecz pozyskania inwestycji zewnętrznych (zwiększenie zatrudnienia) ▪ precyzyjny dobór programów po konsultacjach społecznych, ▪ zwiększenie integracji lokalnej społeczności, ▪ wykorzystanie lokalnych atutów kulturowych, ▪ współpraca z partnerami z zagranicy, ▪ promocja regionu w kraju i zagranicą. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ograniczenia czasowe i osobowe programów pomocowych, ▪ zmiany prawne oraz organizacyjne programów pomocowych ▪ czynniki demograficzne (malejąca liczba ludności, starzejące się społeczeństwo, emigracja młodych), ▪ brak integracji międzypokoleniowej skutkująca wykluczeniem społecznym osób starszych, ▪ większa atrakcyjność gospodarczo-społeczna dużych aglomeracji powodująca odpływ ludzi z regionu, ▪ wysoki poziom bezrobocia.

Źródło: Raport Programy Aktywności Lokalnej – skala ich wdrażania na terenie woj. podlaskiego, s. 9

Partnerstwo

Jednym z wielu sposobów przyczyniania się do wzrostu efektywności działań w sferze pomocy społecznej jest podejmowanie różnorodnych przedsięwzięć czy różnego typu wspólnot lokalnych. Rozwiązywanie problemów społecznych, tworzenie nowych pomysłów, innowacyjność w działaniu wymaga podejścia wieloaspektowego i kompleksowego. Jedną z tego typu form jest partnerstwo, które jako model działania wpisuje się na stałe w rzeczywistość społeczną. Współdziałanie, wymiana informacji między partnerami jest niezbędne, aby osiągnąć sukces. Konieczna jest więc współpraca pomiędzy organizacjami i instytucjami o różnorodnych zakresach i formach działania. Inicjowanie działalności partnerstw to rzecz trudna, ale efekt działania i korzyści z niego płynące, mogą być powodem do dumy dla tych, którzy do stworzenia partnerstwa się przyczynili. Partnerstwo to model działania, w którym każdy z partnerów wspólnie dąży do osiągnięcia

wspólnego celu np. rozwiązania problemu społecznego. Idea partnerstw jest znana od dawna, ale jako szerszy model działania funkcjonuje od czasu pojawienia się w Polsce możliwości aplikowania o wspólne granty np. z funduszy przedakcesyjnych, a potem funduszy unijnych. Partnerstwo kieruje się zasadą, że podejmowanie skutecznych działań wymaga współpracy przedstawicieli różnych środowisk lub podmiotów np.: administracji, organizacji pozarządowych i biznesu. Pozwala to na wykorzystanie posiadanych przez te środowiska różnorodnych i komplementarnych zasobów, które wspólnie tworzą efekt synergii, czyli uzyskanie zwielokrotnionych korzyści dzięki umiejętnemu połączeniu części składowych. Partnerstwo przynosi określone korzyści wszystkim jego uczestnikom, dostarczając rezultaty, których nie osiągnąłby pojedynczy partner oraz redukując powielanie wysiłku, który byłby niezbędny do wykonania tego samego zadania niezależnie przez każdego z partnerów.¹⁷

Mając na uwadze powyższe, również Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku w latach 2010-2011 zawarł 10 porozumień na łączną kwotę 97.002,27 zł. Porozumienia zostały zawarte m.in. z:

- *Kuratorium Oświaty w Białymstoku,*
- *Podlaskim Stowarzyszeniem Diabetyków,*
- *Fundacja Aktywnej Rehabilitacji „FAR”,*
- *Komendą Wojewódzką Policji w Białymstoku,*
- *Uniwersytetem w Białymstoku,*
- *Stowarzyszeniem Pomocy Rodzinie „DROGA”,*
- *Białostockim Stowarzyszeniem Przyjaciół Rehabilitacji,*
- *Polskim Stowarzyszeniem Pedagogów i Animatorów KLANZA.*

Wspólnie podjęte działania w ramach podpisanych partnerstw przyczyniły się do szerszych i bardziej zauważalnych działań na terenie woj. podlaskiego.

Oceniając kapitał społeczny nasuwa się wniosek, że kapitał społeczny ma charakter lokalny ściśle powiązany z danym obszarem oraz osobami na nim zamieszkującymi. Tworzą one układ, w którym indywidualna skłonność do aktywności społecznej, postawa obywatelka, zaufanie i wyznawane poglądy stanowią zasób kapitału społecznego, który może zostać wykorzystany do budowy struktur działających na rzecz rozwoju gospodarczego.

Przykłady działań wyżej wymienione podjęte pod kątem kapitału społecznego, w tym aktywizacja osób związanych z funkcjonowaniem lokalnych grup działania dały w latach 2010-2011 możliwości aktywizacji mieszkańców z terenu województwa podlaskiego.

---

¹⁷ M. Jamrozik, M. Zmysłowski „Partnerstwo bez granic” CPE, Warszawa 2010, str. 11.

WNIOSKI

2.1 ZASPOKAJANIE POTRZEB RODZIN PODLASKICH

- 1) W 2011 roku do zasobu gmin województwa podlaskiego należało 17.005 mieszkań, natomiast w 2010 roku liczba ta była niższa o 527 mieszkań.
- 2) Gminy z terenu województwa podlaskiego w 2010 roku dysponowały ilością - 1.165 mieszkań (lokal) socjalnych, zaś w roku 2011 liczba ta wzrosła do 1.382.
- 3) Liczba oczekujących na mieszkanie z zasobów gminy w 2010 roku wynosiła 1.460, zaś w 2011 - 1.660.
- 4) Liczba osób oczekujących na mieszkanie (lokal) socjalny w 2010 roku wynosiła 1.004, zaś w 2011 roku 826 osób.
- 5) Ogółem w 2010 roku Zarząd Województwa Podlaskiego na realizację zadań publicznych w sferze kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji udzielił dofinansowania w kwocie 1.582.375,00 zł. W roku 2011 kwota dofinansowania uległa zmniejszeniu o 23% względem roku ubiegłego i wyniosła 1.219.770 zł.
- 6) Z roku na rok zwiększa się dostępność mieszkańców województwa podlaskiego do korzystania z obiektów sportowych (np. boiska, hale, pływalnie itp.). W 2010 roku do dyspozycji mieszkańców było 481 obiektów, natomiast w roku 2011 - 589.
- 7) W 2011 roku na terenie województwa podlaskiego funkcjonowało 12 żłobków i 247 przedszkoli, liczba oczekujących dzieci na miejsce w żłobku w 2011 roku wynosiła 2.392, zaś w przedszkolu 2.660. Tylko 6 gmin posiadało na swoim terenie żłobki.
- 8) W roku 2010 uczestnikami wszelkich form edukacji przedszkolnej było ogółem 2.427 dzieci. W roku kolejnym edukowano już 3.428 dzieci.
- 9) W roku 2010 urząd Marszałkowski Województwa podlaskiego przeznaczył 3.877.43 zł na wsparcie materialne organizacji pozarządowych. W roku 2011 kwota ta wzrosła około pięciokrotnie i osiągnęła 17.101.87 zł.

2.2. WYPEŁNIANIE FUNKCJI RODZINY (RODZINY Z OSOBAMI ZALEŻNYMI, BEZPIECZEŃSTWO)

- 1) W roku 2010 zrealizowano 9 programów/projektów profilaktycznych, natomiast w 2011 roku - 8.
- 2) W końcu 2010 roku w powiatowych urzędach pracy województwa podlaskiego zarejestrowanych było 3.419 osób niepełnosprawnych, w tym 1.426 kobiet i 744 mieszkańców wsi. W końcu 2011 r. zarejestrowane były 3.573 bezrobotne osoby niepełnosprawne, czyli o 154 osoby (tj. o 4,5%) więcej niż rok wcześniej.
- 3) Osoby niepełnosprawne stanowiły w końcu 2011 roku 5,4% ogólnej liczby zarejestrowanych bezrobotnych (w końcu 2010 roku - również 5,4%).
- 4) Działaniami aktywizacyjnymi w 2011r. objęto 595 bezrobotnych osób niepełnosprawnych, co stanowiło 5,9% (w poprzednim roku 3,1%) wszystkich zaktywizowanych bezrobotnych (praca subsydiowana, szkolenia, staże, przygotowanie zawodowe, prace

społecznie użyteczne). Liczba zaktywizowanych bezrobotnych osób niepełnosprawnych spadła o 177 osób, tj. o 22,9% w porównaniu do 2010r.

- 5) W 2010 ROPS w Białymstoku na realizację działań na rzecz osób niepełnosprawnych udzielił dofinansowania w kwocie 114.622,00 zł, zaś w roku kolejnym na 100.000,00 zł. Ponadto ze środków PFRON w latach 2010-2011 udzielono dotacji w łącznej kwocie 450.672,00 zł.
- 6) Najczęstszą przyczyną udzielania świadczeń przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie w analizowanym okresie na terenie województwa podlaskiego była niepełnosprawność. W 2010 roku świadczenia z tego tytułu otrzymało 4.443 osoby, natomiast w roku kolejnym - 4.752.
- 7) W 2011 roku gminy województwa podlaskiego z powodu niepełnosprawności przyznały decyzją świadczenia 16.408 osobom, zaś w roku 2010 – 16.452.
- 8) W ramach rozwoju usług socjalnych i edukacyjnych dla osób starszych, na rzecz rodzin oraz dzieci i młodzieży w latach 2010-2011, zarówno na szczeblu gminnym jak i powiatowym podejmowano liczne działania, o których szerzej w niniejszym raporcie.
- 9) W ramach działań na rzecz przeciwdziałania przemocy udzielane są dotacje organizacjom pozarządowym na realizację różnego rodzaju przedsięwzięć. W 2010 roku ROPS w trybie otwartego konkursu ofert udzielił dotacji w kwocie 62.410,00 zł z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zaś w 2011 roku 23.200,00 zł.

2.3 PROFILAKTYKA ORAZ OFERTA LECZENIA W SYSTEMIE OCHRONY ZDROWIA

- 1) W latach 2010-2011 w województwie podlaskim realizowano programy zdrowotne. Największą popularnością cieszyły się programy profilaktyki nowotworowej, w tym: profilaktyka raka piersi, raka szyjki macicy oraz Program zapobiegania zakażeniom HIV.
- 2) Ogólna kwota przeznaczona na realizację programów zdrowotnych w województwie podlaskim w 2010 r. wyniosła 1.911.527,81 zł., natomiast w 2011 roku 1.231.483,51 zł.
- 3) W latach 2010-2011 podejmowano szereg działań w zakresie profilaktyki zdrowotnej skierowanej do środowiska szkolnego i rodzinnego.
- 4) W 2010 r. Zarząd Województwa Podlaskiego udzielił dotacji w kwocie 160.576,00 zł oraz w 2011 – 140.560,00 zł na realizację zadań o charakterze wojewódzkim w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych przez zakłady opieki zdrowotnej, których organem tworzącym jest Samorząd Województwa Podlaskiego.
- 5) Brak jest kadry specjalistycznej ze znajomością języka migowego, co może utrudniać kontakt osób niesłyszących ze specjalistami.
- 6) Brak programów leczenia substytucyjnego dla osób uzależnionych na terenie woj. Podlaskiego.
- 7) Brak dostępu do świadczeń stacjonarnej opieki psychiatrycznej dla dzieci i młodzieży.

2.4 WZROST ZATRUDNIENIA I MOBILNOŚCI ZAWODOWEJ

- 1) W 2010 roku PUP - y udzieliły 3.351 osobom bezrobotnym dotacji celem podjęcia działalności gospodarczej (w tym ze środków Funduszu Pracy - 2.130 osobom). W 2011 roku dotacje uzyskało 1.662 osoby bezrobotne (w tym 800 z FP).
- 2) W 2010 roku odnotowano wzrost liczby pracodawców w liczbie 1.349, którzy otrzymali dofinansowanie na utworzenie nowych miejsc pracy, w roku kolejnym liczba ta była znacznie niższa i wyniosła 616.
- 3) W 2010 roku PUP-y z terenu województwa podlaskiego zorganizowały 1.819 szkoleń, w których udział wzięło 5.050 osób bezrobotnych i poszukujących pracy. W 2011 roku zorganizowano 630 szkoleń, beneficjentami których były 1.522 osoby bezrobotne.
- 4) W ramach działań realizowanych przez powiatowe urzędy pracy w województwie podlaskim w 2010 roku aktywnymi programami rynku pracy objęto 25.242 osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, zaś w 2011 roku – 10.077.
- 5) W roku 2010 na terenie 16, zaś w 2011 - 14 gmin województwa podlaskiego odnotowano wzrost opracowanych programów/projektów skierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

2.5. EFEKTYWNA POMOC SPOŁECZNA

- 1) W latach 2010-2011 odnotowano wzrost zatrudnienia w jednostkach pomocy społecznej ogółem o 23 osoby. Wzrosła również liczba pracowników socjalnych z 607 w 2010 r. do 622 w roku kolejnym.
- 2) Jedynie 58 gmin z terenu woj. podlaskiego spełnia wymóg ustawy t.j. jeden pracownik socjalny na 2 tys. mieszkańców.
- 3) 46 gmin zatrudnia jedynie 1 lub 2 pracowników socjalnych, czym nie spełniają ustawy o pomocy społecznej. Zapis ustawy mówi o zatrudnieniu nie mniej niż trzech pracowników socjalnych w gminie.
- 4) Najczęstszą przyczyną udzielania świadczeń przez ośrodki pomocy społecznej w latach 2010-2011 było ubóstwo.
- 5) Powiatowe centra pomocy rodzinie w latach 2010-2011 najwięcej świadczeń udzieliły z tytułu niepełnosprawności.
- 6) Ponad 80% rodzin korzystających ze wsparcia OPS-ów w analizowanym okresie było objętych pracą socjalną.
- 7) PCPR-y obejmują poradnictwem specjalistycznym (w tym: poradami prawnymi, rodzinnymi i psychologicznymi) od 81,2% w 2010 r. do 93,2% w 2011 r. rodzin korzystających z ich pomocy.
- 8) Z roku na rok wzrasta liczba zawieranych kontraktów socjalnych, w 2010 r. zawarto ich łącznie 2.938, w roku kolejnym 3.795.
- 9) Do końca roku 2011 na terenie 113 gmin funkcjonowały Lokalne Zespoły Interdyscyplinarne.

- 10) W analizowanym okresie na terenie woj. podlaskiego w ramach podmiotów ekonomii społecznej funkcjonowało 1 centrum integracji społecznej i 3 kluby integracji społecznej.
- 11) 28 gmin z terenu woj. podlaskiego uczestniczyło w Poakcesyjnym Programie Wsparcia Obszarów Wiejskich w latach 2010-2011.

2.6 KAPITAŁ SPOŁECZNY

- 1) W roku 2010 podpisano 44 umowy z ośrodkami pomocy społecznej w ramach projektów systemowych o dofinansowanie realizacji projektów na łączną kwotę 10.753.036,90 zł. W roku 2011 liczba umów wyniosła 45, zaś wysokość przeznaczonych na ten cel środków - 11.064.064,71 zł.
- 2) W 2010 roku podpisano 12 umów z powiatowymi centrami pomocy rodzinie w ramach projektów systemowych, o wartości 6.906.827,95 zł, zaś w roku 2011 - 11 umów w kwocie 6.434.026,30 zł.
- 3) W roku 2010 zawarto umowę z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Białymstoku na kwotę 2.200.000,00 zł, natomiast rok później na kwotę 3.000.000,00 zł.
- 4) W ramach działania 7.2 (*Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej*) w 2010 roku podpisano 20 umów o dofinansowanie na łączną kwotę - 17.528.297,50 zł. W 2011 roku natomiast podpisano umowy z 26 podmiotami na łączną kwotę 27.756.853,54 zł.
- 5) W ramach działania 7.3 (*Inicjatywy lokalne w ramach aktywnej integracji*) w 2010 r. podpisano 24 umowy na kwotę 1.141.837,86 zł oraz w 2011 r. 22 umowy na kwotę 994.451,67 zł.
- 6) Liczba klientów instytucji pomocy społecznej, którzy zakończyli udział w projektach dotyczących aktywnej integracji w 2010 roku wynosiła 1.128 (w tym z terenów wiejskich 551), natomiast w 2011 - 2.360 (w tym z terenów wiejskich 997).
- 7) Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które zakończyły udział w Priorytecie VII w 2010 roku wyniosła 761 osób, rok później wzrosła o 536.
- 8) Liczba osób, które otrzymały wsparcie w ramach instytucji ekonomii społecznej w 2010 roku wynosiła 561, zaś rok później 2.882 osoby.
- 9) Samorządy gminne zleciły zadania z pomocy społecznej w 2010 r. 71 organizacjom na kwotę 5.040 tys. zł, w 2011 r. 73 organizacjom na kwotę 5.521 tys. zł.
- 10) Samorządy powiatowe w 2010 r. zleciły zadania 17 organizacjom na kwotę 1.456 tys. zł, rok później 15 organizacjom na kwotę 1.644 tys. zł.
- 11) Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w 2010 r. zlecił zadania 83 organizacjom na kwotę 503 tys. zł oraz w 2011 r. 77 organizacjom na kwotę 443 tys. zł. Ponadto ze środków PFRON w 2011 r. przekazano organizacjom pozarządowym kwotę 451 tys. zł.
- 12) Zarząd Województwa Podlaskiego ogółem w 2010 r. przekazał dofinansowanie dla NGO (w tym ROPS) w wysokości 4.254 tys. zł, w 2011 r. - 3.649 tys. zł.
- 13) Wojewoda Podlaski zadania z zakresu pomocy społecznej dofinansował w 2010 r. 11 organizacjom na kwotę 118 tys. zł, a w roku kolejnym 12 organizacjom na tę samą kwotę.

REKOMENDACJE

2.1 ZASPOKAJANIE POTRZEB RODZIN PODLASKICH

- 1) Rekomenduje się utrzymanie tendencji wzrostowej mieszkań (lokal) socjalnych oraz podnoszenie standardu funkcjonujących.
- 2) Pomimo widocznego spadku osób oczekujących na mieszkania socjalne należy dążyć do utworzenia zasobu mieszkań socjalnych w każdej gminie, ponieważ z monitoringu wynika, że nie wszystkie gminy posiadają tego typu mieszkania.
- 3) Dostosowanie kwot dofinansowania działań w sferze kultury, sztuki, ochrony dóbr i tradycji do potrzeb mieszkańców. Wykorzystanie środków z dofinansowania na niwelowanie różnic pomiędzy województwem podlaskim i innymi województwami w Polsce.
- 4) Utrzymanie tendencji wzrostowej w dostępności do korzystania z obiektów sportowych. Tworzenie większej liczby obiektów w małych miastach i na wsiach. Zwiększenie dofinansowania obiektów celem obniżenia ceny za korzystanie z nich (efektem zwiększona dostępność).
- 5) Dostosowanie liczby przedszkoli i żłobków do zapotrzebowania mieszkańców. Dążenie do utworzenia żłobków w gminach, których ich brak oraz zwiększenie ich liczby w gminach, które już je mają. Rekomenduje się wspieranie działalności żłobków i przedszkoli istniejących.
- 6) Należy kontynuować działania na rzecz upowszechniania edukacji przedszkolnej.
- 7) Utrzymanie poziomu wzrostu dofinansowania materialnego organizacji pozarządowych.

2.2. WYPEŁNIANIE FUNKCJI RODZINY (RODZINY Z OSOBAMI ZALEŻNYMI, BEZPIECZEŃSTWO)

- 1) Należy dążyć do większego wsparcia w szczególności organizacji pozarządowych poprzez opracowanie bardziej przejrzystych procedur dotyczących realizacji programów „pomocowych”.
- 2) Ograniczyć liczbę bezrobotnych osób niepełnosprawnych poprzez pozyskanie nowych zatrudniających podmiotów ekonomii. Należy zwiększyć środki na staże, przygotowanie zawodowe, tworzenie miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych.
- 3) Aktywizacja osób niepełnosprawnych poprzez/lub zwiększenie miejsc pracy.
- 4) Zwiększyć liczbę osób niepełnosprawnych w komisjach gminy/powiatu/województwa.
- 5) Dalszy rozwój placówek świadczących usługi opiekuńcze/pomoc sąsiedzką.
- 6) Inspirowanie rozwoju rodzin – promowanie aktywnej rodziny „wielopokoleniowej”.
- 7) „Aktywizowanie” – integrowanie osób starszych w działaniach wspierających rodzinę np. udział w pracy punktów przedszkolnych.
- 8) Należy zwiększyć środki na programy/projekty prozdrowotne.

2.3 PROFILAKTYKA ORAZ OFERTA LECZENIA W SYSTEMIE OCHRONY ZDROWIA

- 1) Dalsza aktywizacja lokalnych organizacji i samorządów do ubiegania się o środki finansowe oferowane przez samorządy i administrację rządową z zakresu profilaktyki ochrony zdrowia.
- 2) Położenie nacisku na integrację środowisk czy wymianę doświadczeń osób pracujących w obszarze profilaktyki, leczenia i ochrony zdrowia.
- 3) Szkolenie kadry w zakresie uzależnień behawioralnych np. komputera, Internetu, hazardu.
- 4) Podejmowanie działań zmierzających do zwiększenia dostępności do świadczeń zdrowotnych w zakresie zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem opieki stacjonarnej.
- 5) Zwiększenie liczby miejsc w ośrodkach opieki długoterminowej z uzależnieniami mieszanymi (np. uzależnienie hazardowo-komputerowe).
- 6) Szkolenie kadry specjalistycznej w placówkach opieki zdrowotnej w zakresie znajomości języka migowego.
- 7) Tworzenie większej ilości punktów konsultacyjnych od środków psychoaktywnych i uzależnień behawioralnych, zwłaszcza na terenach małych gmin.
- 8) Stworzenie i aktualizacja wojewódzkiej bazy danych instytucji i osób zajmujących się profilaktyką ochrony zdrowia.
- 9) Organizacja szkoleń z zakresu systemowej terapii rodzin.
- 10) Podejmowanie w szerszym zakresie działań z zakresu promocji zdrowia i profilaktyki chorób nowotworowych, adresowanych zarówno do kobiet i mężczyzn.
- 11) Wzbogacenie oferty leczenia uzależnień o program leczenia substytucyjnego.
- 12) Działania zmierzające do podniesienia świadomości kobiet w wieku prokreacyjnym w zakresie negatywnych skutków używania środków uzależniających.
- 13) Tworzenie szkoleń kierowanych do osób zawodowo stykających się z dziećmi i młodzieżą, dotyczące wczesnej diagnostyki uzależnień.
- 14) Zwiększenie liczby programów dotyczących wczesnej interwencji kryzysowej, skierowanych do dzieci, młodzieży i studentów.
- 15) Szkolenie osób pracujących z dziećmi w zakresie profilaktyki uzależnień.

2.5 WZROST ZATRUDNIENIA I MOBILNOŚCI ZAWODOWEJ

- 1) Rozwijanie form pomocy osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym w szczególności długotrwale bezrobotnym, po 50 roku życia oraz osobom młodym do 30 roku życia i osobom niepełnosprawnym.
- 2) Wspieranie inicjatyw promujących rozwój sektora ekonomii społecznej.
- 3) Rozwijanie partnerskiej współpracy pomiędzy jednostkami pomocy społecznej a służbami zatrudnienia w zakresie wspierania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- 4) Promocja wśród pracodawców - programów rynku pracy.

- 5) Promocja idei przedsiębiorczości samozatrudnienia wśród osób pozostających bez pracy.
- 6) Cykliczne monitorowanie zjawisk zachodzących na rynku pracy w ramach Podlaskiego Obserwatorium Rynku Pracy i Prognoz Gospodarczych.

2.5. EFEKTYWNA POMOC SPOŁECZNA

- 1) Inspirowanie i promowanie działań zmierzających do podniesienia skuteczności i efektywności w pomocy społecznej
- 2) Aktywizowanie samorządów lokalnych do opracowywania mechanizmów identyfikowania i monitorowania potrzeb społecznych
- 3) Reintegracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych zjawiskiem wykluczenia społecznego poprzez tworzenie centrów integracji społecznej oraz klubów integracji społecznej
- 4) Dostosowanie struktury zatrudnienia pracowników socjalnych samorządów gminnych do ustawowo określonego wymogu zatrudnienia
- 5) Dostosowanie zasobów instytucjonalnych pomocy społecznej do rzeczywistych potrzeb
- 6) Wpieranie działalności istniejących oraz zachęcanie do tworzenia nowych organizacji pozarządowych oraz innych grup nieformalnych na obszarze gmin i powiatów

2.6 KAPITAŁ SPOŁECZNY

- 1) Promowanie działań i projektów realizowanych w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego
- 2) Inicjowanie przedsięwzięć na rzecz aktywizacji społecznej
- 3) Kształcenie i doskonalenie kadr instytucji pomocy i integracji społecznej
- 4) Wspieranie działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe i inne instytucje na rzecz osób wykluczonych społecznie
- 5) Promowanie inicjatyw podejmowanych w ramach partnerstwa lokalnego, celem rozwiązywania problemów społecznych

ZAKOŃCZENIE

Monitoring „Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010–2018” jest procesem obserwacji, który ma na celu zapewnienie informacji na temat słuszności i skuteczności podejmowanych działań. W związku z powyższym dla gwarancji tego, że cele i założenia postawione i opisane w Strategii są zrealizowane konsekwentnie, dokonano przeglądu zadań wykonanych na terenie województwa podlaskiego w latach 2010–2011. Monitoringiem objęto sfery życia społecznego i gospodarczego dotyczące potrzeb rodzin podlaskich, wypełniania funkcji rodziny, profilaktyki i oferty leczenia w systemie ochrony zdrowia, rynku pracy, efektywnej pomocy społecznej oraz kapitału społecznego na terenie województwa podlaskiego. Opracowany raport zawiera zbiór najważniejszych działań realizowanych w województwie podlaskim zgodnie z harmonogramem Strategii.

W związku z dalszymi pracami nad Strategią opracowano harmonogram działań na kolejne lata 2012–2013. Ponadto dokonując analizy Strategii dotyczącej kierunków rozwoju polityki społecznej, nie odnotowano potrzeby aktualizacji informacji dotyczących, misji, celów strategicznych i operacyjnych, ponieważ w pełni oddają one kierunek działań w województwie podlaskim na kolejne lata.

Poniżej prezentujemy najważniejsze wnioski i rekomendacje wypracowane w drodze monitoringu Strategii.

Raport monitoringu został sporządzony na podstawie następujących źródeł informacji:

- 1) *Sprawozdania gmin i powiatów oraz czołowych instytucji zajmujących się polityką społeczną na terenie województwa podlaskiego - opracowane na podstawie badania ankietowego*
- 2) *Ocena zabezpieczenia opieki zdrowotnej w województwie podlaskim w 2010 - opracowana przez Podlaski Urząd Wojewódzki*
- 3) *Ocena zabezpieczenia opieki zdrowotnej w województwie podlaskim w 2011 - opracowana przez Podlaski Urząd Wojewódzki*
- 4) *Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w 2010 roku*
- 5) *Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w 2011 roku*
- 6) *Sprawozdanie z Działalności Zarządu Województwa Podlaskiego - działania ROPS za rok 2010*
- 7) *Sprawozdanie z Działalności Zarządu Województwa Podlaskiego - działania ROPS za rok 2011*
- 8) *Sprawozdanie z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki za rok 2010*
- 9) *Sprawozdanie z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki za rok 2011*

SPIS TABEL

Tabela 1. Regionalne dane w zakresie mieszkalnictwa	7
Tabela 2. Placówki kulturalne na terenie województwa podlaskiego	8
Tabela 3. Regionalne dane w zakresie szans edukacyjnych, w tym mieszkańców wsi z terenu województwa podlaskiego	9
Tabela 4. Stan zatrudnienia w jednostkach pomocy społecznej na terenie woj. podlaskiego w latach 2010-2011	33
Tabela 5. Usługi pomocy społecznej w gminach województwa podlaskiego w latach 2010-2011	39
Tabela 6. Wybrane usługi pomocy społecznej prowadzone przez powiaty województwa podlaskiego w latach 2010-2011	41
Tabela 7. Dane dotyczące realizacji Poakcesyjnego Programu Wsparcia Obszarów Wiejskich na terenie województwa podlaskiego	43
Tabela 8. Działania ROPS w Białymstoku w ramach projektu systemowego	46
Tabela 9. Liczba osób/inicjatyw objętych wsparciem w ramach Priorytetu VII POKL w latach 2010-2011	48
Tabela 10. Analiza SWOT realizowanych programy aktywności lokalnej w województwie podlaskim	51

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Kwoty dofinansowań udzielonych przez ROPS w latach 2010-2011 w sferze działań na rzecz osób niepełnosprawnych	13
Wykres 2. Liczba osób ogółem, którym przyznano decyzją świadczenia przez gminy woj. podlaskiego latach 2010-2011	34
Wykres 3. Powody korzystania z pomocy społecznej w powiatach (liczba osób ogółem, którym przyznano świadczenia)	36
Wykres 4. Odsetek instytucji realizujących programy aktywności lokalnej w województwie podlaskim	49
Wykres 5. Metody wykorzystywane w realizacji programów aktywności lokalnej	50

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Liczba osób w gminach w ujęciu powiatowym, którym przyznano decyzją świadczenia pieniężne w postaci zasiłku okresowego w 2011 roku	35
Rysunek 2. Liczba osób ogółem, którym przyznano świadczenie z powodu przemocy w rodzinie w 2011	37
Rysunek 3. Liczba osób ogółem, która zawarła kontrakt socjalny w gminach woj. podlaskiego w ujęciu powiatowym w 2011 roku	40

Załącznik NR 1

Gminy, które spełniają kryterium zatrudniania pracowników socjalnych

Lp.	Gmina	Liczba mieszkańców w 2011 roku	Liczba pracowników socjalnych	Liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego
1	Jasionówka	3 063	3	1 021,00
2	Rudka	2 082	2	1 041,00
3	Jeleniewo	3 207	3	1 069,00
4	Szudziałowo	3 352	3	1 117,33
5	Krynki	3 361	3	1 120,33
6	Białowieża	2 283	2	1 141,50
7	Korycin	3 475	3	1 158,33
8	Wiżajny	2 576	2	1 288,00
9	Goniądz	5 230	4	1 307,50
10	Narewka	3 957	3	1 319,00
11	Krasnopol	4 034	3	1 344,67
12	Wąsosz	4 061	3	1 353,67
13	Krypno	4 147	3	1 382,33
14	Sztabin	5 536	4	1 384,00
15	Nowe Piekuty	4 185	3	1 395,00
16	Sejny	4 220	3	1 406,67
17	Gródek	5 685	4	1 421,25
18	Kleszczele	2 846	2	1 423,00
19	Miastkowo	4 392	3	1 464,00
20	Bargłów Kościelny	5 877	4	1 469,25
21	Zawady	2 979	2	1 489,50
22	Nowy Dwór	2 991	2	1 495,50
23	Zbójna	4 502	3	1 500,67
24	M. Suwałki	69 808	46	1 5717,57
25	Grajewo	6 168	4	1 542,00
26	Przerośl	3 122	2	1 561,00
27	Grajewo	22 185	14	1 584,64
28	Trzcianne	4 765	3	1 588,33
29	Klukowo	4 771	3	1 590,33
30	Bakalarzewo	3 186	2	1 593,00
31	Tykocin	6 587	4	1 646,75
32	Knyszyn	4 948	3	1 649,33
33	Stawiski	6 651	4	1 662,75
34	Szumowo	5 041	3	1 680,33
35	Mońki	15 588	9	1 732,00
36	Łapy	22 564	13	1 735,69
37	Drohiczyn	6 975	4	1 743,75
38	Augustów	6 994	4	1 748,50
39	Radziłów	5 267	3	1 755,67
40	Turośl	5 285	3	1 761,67
41	Michałow	7 079	4	1 769,75
42	Augustów	30 143	17	1 773,12
43	Czeremcha	3 594	2	1 797,00
44	Dubicze	1 801	1	1 801,00

	Cerkiewne			
45	Wysokie Mazowieckie	5 451	3	1 817,00
46	Dąbrowa Białostocka	12 781	7	1 825,86
47	M. Białystok	277 795	152	1 827,60
48	Rajgród	5 661	3	1 887,00
49	Poświętne	3 778	2	1 889,00
50	Sidra	3 805	2	1 902,50
51	Jedwabne	5 716	3	1 905,33
52	Śniadowo	5 743	3	1 914,33
53	M. Łomża	61 343	32	1 916,97
54	Czarna Białostocka	11 547	6	1 924,50
55	Lipsk	5 790	3	1 930,00
56	Supraśl	13 540	7	1 934,29
57	Narew	3 908	2	1 954,00
58	Brańsk	3 965	2	1 982,50

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej

Gminy, które nie spełniają kryterium zatrudniania pracowników socjalnych

Lp.	Gmina	Liczba mieszkańców w 2011 roku	Liczba pracowników socjalnych	Liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego
1	Sokoły	6 018	3	2 006,00
2	Rutki	6 045	3	2 015,00
3	Hajnówka	22 313	11	2 028,45
4	Sokółka	26 705	13	2 054,23
5	Hajnówka	4 148	2	2 074,00
6	Suraz	2 075	1	2 075,00
7	Nowogród	4 169	2	2 084,50
8	Raczki	6 282	3	2 094,00
9	Kolno	10 675	5	2 135,00
10	Piątek	10 710	5	2 142,00
11	Siemiatycze	6 462	3	2 154,00
12	Brańsk	6 533	3	2 177,67
13	Kuźnica	4 385	2	2 192,50
14	Milejczyce	2 198	1	2 198,00
15	Szczuczyn	6 600	3	2 200,00
16	Puńsk	4 443	2	2 221,50
17	Zambrów	8 923	4	2 230,75
18	Zabłudów	8 945	4	2 236,25
19	Nurzec-Stacja	4 506	2	2 253,00
20	Janów	4 524	2	2 262,00
21	Kolno	9 117	4	2 279,25
22	Filipów	4 563	2	2 281,50
23	Przytuły	2 292	1	2 292,00
24	Ciechanowiec	9 320	4	2 330,00
25	Grodzisk	4 698	2	2 349,00

26	Boćki	4 760	2	2 380,00
27	Wysokie Mazowieckie	9 601	4	2 400,25
28	Suwałki	7 216	3	2 405,33
29	Bielsk Podlaski	7 233	3	2 411,00
30	Wyszki	4 863	2	2 431,50
31	Czyże	2 437	1	2 437,00
32	Kołaki Kościelne	2 481	1	2 481,00
33	Suchowola	7 450	3	2 483,33
34	Szepietowo	7 526	3	2 508,67
35	Zambrów	22 693	9	2 521,44
36	Siemiatycze	15 136	6	2 522,67
37	Mały Płock	5 146	2	2 573,00
38	Rutka-Tartak	2 601	1	2 601,00
39	Płaska	2 610	1	2 610,00
40	Mielnik	2 614	1	2 614,00
41	Łomża	10 674	4	2 668,50
42	Bielsk Podlaski	26 974	10	2 697,40
43	Jaświły	5 532	2	2 766,00
44	Wasilków	14 077	5	2 815,40
45	Dobrzyniewo Duże	8 482	3	2 827,33
46	Turośń Kościelna	5 700	2	2 850,00
47	Juchnowiec Kościelny	14 354	5	2 870,80
48	Sejny	5 774	2	2 887,00
49	Nowinka	2 925	1	2 925,00
50	Giby	2 937	1	2 937,00
51	Orla	3 130	1	3 130,00
52	Dziadkowice	3 133	1	3 133,00
53	Perlejewo	3 180	1	3 180,00
54	Kulesze Kościelne	3 342	1	3 342,00
55	Czyżew	6 715	2	3 357,50
56	Kobylin-Borzymy	3 597	1	3 597,00
57	Grabowo	3 832	1	3 832,00
58	Szypliszki	4 099	1	4 099,00
59	Wizna	4 406	1	4 406,00
60	Choroszcz	13 769	3	4 589,67

Źródło: opracowanie własne na podstawie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej w województwie podlaskim w 2011 r.